

Pedagogische Wetenschappen
Faculteit der Psychologie en Pedagogiek
Vrije Universiteit Amsterdam

Quality Assurance Netherlands Universities (QANU)
Catharijnesingel 56
Postbus 8035
3503 RA Utrecht
The Netherlands

Telefoon: 030 230 3100
Fax: 030 230 3129
E-mail: info@qanu.nl
Internet: www.qanu.nl

Projectnummer: Q314

© 2012 QANU

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

INHOUD

Rapport over de bacheloropleiding Pedagogische wetenschappen en de masteropleiding Pedagogische wetenschappen van de Vrije Universiteit Amsterdam 5

Administratieve gegevens van de opleidingen	5
Administratieve gegevens van de instelling	5
Kwantitatieve gegevens over de opleidingen	6
Samenstelling van de commissie	6
Werkwijze van de commissie.....	6
Samenvattend oordeel van de commissie.....	9
Behandeling van de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling.....	12
Bijlagen.....	25
Bijlage 1: Curricula Vitae van de leden van de visitatiecommissie	27
Bijlage 2: Domeinspecifiek referentiekader.....	29
Bijlage 3: Beoogde eindkwalificaties	35
Bijlage 4: Overzicht van de programma's.....	47
Bijlage 5: Kwantitatieve gegevens over de opleidingen	51
Bijlage 6: Bezoekprogramma	57
Bijlage 7: Bestudeerde afstudeerscripties en documenten.....	59
Bijlage 8: Onafhankelijkheidsverklaringen.....	61

Dit rapport is vastgesteld op 17 september 2012.

Rapport over de bacheloropleiding Pedagogische wetenschappen en de masteropleiding Pedagogische wetenschappen van de Vrije Universiteit Amsterdam

Dit rapport volgt het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO.

Administratieve gegevens van de opleidingen

Bacheloropleiding Pedagogische wetenschappen

Naam van de opleiding:	Pedagogische wetenschappen
CROHO-nummer:	56607
Niveau van de opleiding:	bachelor
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	180 EC
Afstudeerrichtingen:	n.v.t.
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2013

Masteropleiding Pedagogische wetenschappen

Naam van de opleiding:	Pedagogische wetenschappen
CROHO-nummer:	66607
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	onderwijspedagogiek, opvoedingsfilosofie, orthopedagogiek: exceptional learning, orthopedagogiek: jeugdbescherming, orthopedagogiek: klinisch, orthopedagogiek: research
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2013

Het bezoek van de visitatiecommissie Pedagogische Wetenschappen aan de Faculteit der Psychologie en Pedagogiek van de Vrije Universiteit Amsterdam vond plaats op 16 mei 2012.

Administratieve gegevens van de instelling

Naam van de instelling:	Vrije Universiteit Amsterdam
Status van de instelling:	bekostigde instelling
Resultaat instellingstoets:	aangevraagd

Kwantitatieve gegevens over de opleidingen

De vereiste kwantitatieve gegevens over de opleidingen zijn opgenomen in bijlage 5.

Samenstelling van de commissie

De commissie die de bacheloropleiding Pedagogische wetenschappen en de masteropleiding Pedagogische wetenschappen van de Vrije Universiteit Amsterdam beoordeelde bestond uit:

- prof. dr. W. Hellinckx (voorzitter), emeritus professor Orthopedagogiek, Katholieke Universiteit Leuven;
- prof. dr. E.W.A. de Corte (onderwijskundige), emeritus hoogleraar Onderwijspsychologie, Katholieke Universiteit Leuven;
- prof. dr. D. van Veen, lector Grootstedelijk Onderwijs en Jeugdbeleid, Hogeschool Inholland en bijzonder hoogleraar, Universiteit van Nottingham;
- drs. C.P.M. Zaad (werkvelddeskundige), Chris Zaad Advies, GZ-psycholoog, orthopedagooggeneralist;
- M. Brunt-van Leeuwen (student), masterstudent Onderwijswetenschappen, Open Universiteit.

De commissie werd ondersteund door dr. B.M. van Balen, die optrad als secretaris.

De curricula vitae van de leden van de commissie zijn opgenomen in bijlage 1.

Werkwijze van de commissie

Voorbereiding

De beoordeling van de bacheloropleiding en masteropleiding Pedagogische Wetenschappen van de Vrije Universiteit Amsterdam valt binnen de clusterbeoordeling Pedagogische Wetenschappen, waarvoor in 2012 in totaal zes universiteiten worden bezocht. Op 29 februari 2012 hield de commissie haar formele startvergadering. Tijdens de startvergadering werd de commissie geïnstrueerd, werd de taakstelling en werkwijze van de commissie besproken en werd het Domeinspecifiek Referentiekader Pedagogische Wetenschappen vastgesteld; dit Domeinspecifiek Referentiekader is opgenomen in bijlage 2 van dit rapport.

Coördinator van de clustervisitatie Pedagogische Wetenschappen was mw. dr. B.M. van Balen, medewerker van QANU. Zij was tevens de projectleider van de bezoeken aan de Rijksuniversiteit Groningen, de Universiteit Leiden en de VU Amsterdam. De heer drs. D. de Lange was de projectleider voor de bezoeken aan de Universiteit Utrecht en de Universiteit van Amsterdam. Mw. dr. J. de Groof was de projectleider voor het bezoek aan de Radboud Universiteit Nijmegen.

Voorbereiding

De zelfstudie van de Vrije Universiteit Amsterdam werd na ontvangst door de projectleider gecontroleerd op kwaliteit en compleetheid van informatie. Nadat de zelfstudie in orde was bevonden, is deze doorgestuurd aan de commissieleden. De commissieleden hebben de zelfstudie gelezen en hebben vragen geformuleerd. De projectleider heeft de vragen tot een

samengesteld document gecompileerd, waarbij de vragen per onderwerp en gespreksgerium zijn gegroepeerd.

De coördinator van QANU maakte in overleg met de voorzitter van de commissie een selectie uit de lijst met afstudeerwerken van de laatste twee cursusjaren die de opleiding verstrekt had. Uit de hoogste en laagste cijfers en een middengroep is een steekproef getrokken. In totaal heeft de commissie voor de opleidingen aan de Vrije Universiteit Amsterdam 15 bachelorafstudeerwerken en 15 masterthesen beoordeeld.

De consistentie bij deze clustervisitatie is bewaakt door de commissie en de coördinator van QANU. Voorafgaand aan de bezoeken zijn in de commissie afspraken gemaakt over de taakverdeling op grond van inhoudelijke expertise. De commissie wenst te benadrukken dat zij in haar geheel verantwoordelijk is voor de oordeelsvorming en het eindrapport.

Bezoek

Voorafgaand aan het bezoek maakte de projectleider een conceptprogramma voor de (dag)indeling van het bezoek. Het bezoek aan de Vrije Universiteit Amsterdam vond plaats op 16 mei 2012. De avond voorafgaande aan het bezoek aan de opleidingen gebruikte de commissie om de gesprekken voor te bereiden. Tijdens het bezoek is gesproken met vertegenwoordigers van het opleidingsmanagement, de studenten, de docenten, de afgestudeerden, de opleidingscommissie, en de examencommissie en studieadviseurs. De commissie heeft met studenten uit alle studiejaren gesproken en met docenten binnen beide opleidingen. Voorafgaande aan het bezoek ontving de commissie een overzicht van de gesprekspartners. Zij stemde in met de door de opleiding gemaakte selectie. Een overzicht van het programma met alle gesprekspartners is opgenomen als bijlage 6 bij dit rapport.

Tijdens het bezoek bestudeerde de commissie het ter inzage gevraagde materiaal en gaf zij gelegenheid tot een spreekuur ten behoeve van studenten en docenten die zich voorafgaand aan het bezoek hadden aangemeld. Van dit spreekuur is geen gebruik gemaakt.

De commissie gebruikte een deel van de bezokedag voor de voorbereiding van de mondelinge rapportage en een discussie over de beoordeling van de opleidingen. Aan het einde van het bezoek presenteerde de voorzitter in een mondelinge rapportage de eerste bevindingen van de commissie. Daarbij ging het om een aantal algemene waarnemingen en een aantal eerste indrukken per opleiding.

Rapportage

De projectleider heeft op basis van de bevindingen van de commissie een conceptrapport opgesteld. Het conceptrapport is aan de commissieleden voorgelegd voor aanvulling en nadere precisering. Na vaststelling van het conceptrapport is deze aan de betrokken faculteit voorgelegd ter toetsing van feitelijke onjuistheden. Het commentaar van de opleidingen is met de commissieleden besproken. De definitieve tekst is aan de commissieleden toegestuurd voor een laatste ronde commentaar waarna het rapport is vastgesteld.

Beslisregels

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO (d.d. 22 november 2011) heeft de commissie de volgende definities voor de beoordeling van de afzonderlijke standaarden en de opleiding als geheel gehanteerd:

Basiskwaliteit

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs verwacht mag worden van een bachelor- of masteropleiding binnen het hoger onderwijs.

Onvoldoende

De opleiding voldoet niet aan de gangbare basiskwaliteit en vertoont op meerdere vlakken ernstige tekortkomingen.

Voldoende

De opleiding voldoet aan de gangbare basiskwaliteit en vertoont over de volle breedte een acceptabel niveau.

Goed

De opleiding steekt systematisch en over de volle breedte uit boven de gangbare basiskwaliteit.

Excellent

De opleiding steekt systematisch en over de volle breedte ver uit boven de gangbare basiskwaliteit en geldt als een (inter)nationaal voorbeeld.

Samenvattend oordeel van de commissie

Visie en doelstellingen

In de onderwijsvisie van de Vrije Universiteit Amsterdam staan academisch burgerschap en aandacht voor diversiteit centraal. Deze visie komt ook terug in het profiel van de bachelor- en masteropleiding Pedagogische Wetenschappen die de VU aanbiedt. De opleidingen hebben eindtermen geformuleerd die overeen komen met hetgeen landelijk is afgesproken. Deze eindtermen zijn tevens verbonden met de onderzoeksthema's van de afdeling Pedagogiek. De opleiding biedt bovendien de mogelijkheid tot kwalificatie voor de basisaantekening diagnostiek van de Nederlandse Vereniging van pedagogen en onderwijskundigen (NVO).

De eindkwalificaties beantwoorden naar het oordeel van de commissie aan de internationale eisen en het domeinspecifieke kader Pedagogische Wetenschappen. In de doelstelling van de bacheloropleiding is verwoord dat de opleiding studenten ook voorbereidt op uitstroom naar de arbeidsmarkt. Niettemin vindt de commissie het belangrijk dat de opleiding verder blijft nadenken over de finaliteit van de bacheloropleiding en mogelijkheden op de arbeidsmarkt voor afgestudeerden blijft exploreren. Zij denkt dat een geregeld contact met alumni, bijvoorbeeld in een 'alumni denktank' daar ondersteunend bij zou kunnen zijn.

De masteropleiding telt zes afstudeertrajecten. De commissie vraagt zich af of dat effectief is, of het profiel van de opleiding daardoor niet verwaterd. Zij steunt dan ook de plannen om in de toekomst het aantal afstudeertrajecten te verminderen tot twee, door bestaande trajecten te verbinden. De eindkwalificaties van de masteropleiding tonen naar het oordeel van de commissie een solide wetenschappelijk karakter. De masteropleiding kan de vergelijking met andere opleidingen goed doorstaan.

Onderwijsleeromgeving

De bacheloropleiding is opgebouwd uit vakken die in vijf verschillende inhoudelijke clusters kunnen worden ondergebracht, waardoor een samenhangend curriculum ontstaat dat studenten voorbereidt op de specialisatiemogelijkheden in de masteropleiding.

De bacheloropleiding heeft een grondige theoretische en wetenschappelijke basis, het programma wordt gevoed vanuit de onderzoeksgroepen, waardoor de ontwikkeling van de wetenschappelijke vaardigheden en het wetenschappelijk inzicht van de studenten wordt bevorderd. De inhoud van het programma is gedegen en voldoende, alle basisvakken zijn er in opgenomen. De methodeleerlijn in het programma is goed uitgewerkt en er is aandacht in het programma voor de praktijk en klinische aspecten. De commissie zou echter willen aanbevelen die aspecten ook uit te werken in een duidelijke leerlijn.

Hoewel er in de programma's voldoende variatie is in werkvormen, herkent de commissie geen duidelijk didactisch concept. Ook is de onderwijsvisie van de VU, the community of learners, onvoldoende zichtbaar. Naar het oordeel van de commissie biedt die onderwijsvisie voldoende mogelijkheden om het programma verder te profileren. De commissie zou willen aanbevelen dat verder zichtbaar te maken.

Voor de versterking van verbinding tussen theorie, onderzoek en praktijk, de zogenaamde 'gouden driehoek' die door de opleiding wordt nagestreefd, is het van belang dat er meer mogelijkheden komen voor contacten met de klinische praktijk en de oefening van klinische vaardigheden in de bacheloropleiding. De commissie dringt er op aan dat de plannen voor de uitbouw van een ambulatorium zo spoedig mogelijk gerealiseerd worden, hetgeen het contact

met de klinische praktijk nog zal verbeteren. De commissie waardeert de initiatieven die nu al genomen worden om studenten in contact te brengen met de onderwijspraktijk. Ook ziet zij de toegenomen aandacht in het programma voor de educational neuropsychology als een waardevolle aanvulling op dit programma die aansluit bij actuele ontwikkelingen.

De commissie constateert dat de studielast wel is toegenomen ten opzichte van de vorige visitatie, maar er is nog wel ruimte voor enige verzwaring. Dit zou onder meer gerealiseerd kunnen worden door in de toetsing zwaarder in te zetten op de kennis van de verplichte literatuur.

De docenten hebben een grote betrokkenheid bij studenten. De kwaliteit van de docenten is naar het oordeel van de commissie zowel inhoudelijk als in didactisch opzicht goed. De studenten ontvangen voldoende begeleiding en de student-staf ratio is in orde.

De commissie is van mening dat de onderwijsvoorzieningen in het algemeen in orde zijn, de studiebegeleiding en -advisering wordt door de studenten gewaardeerd. Er zijn voldoende onderwijsruimten en studieplekken. De naar verwachting spoedige realisatie van een ambulatorium zal nog bijdragen aan de versterking van de praktijkcomponent in de opleiding.

De masteropleiding is gericht op onderzoek en kennisontwikkeling. De zes trajecten bestaan elk uit een aantal verplichte vakken, een stage en een masterthese. De masteropleiding wordt door de studenten als positief, uitdagend, en arbeidsintensief ervaren. Het wetenschappelijke karakter van de opleiding is duidelijk en de commissie waardeert dat de mastertheses gekoppeld worden aan lopend wetenschappelijk onderzoek. De commissie waardeert het eveneens dat de trajecten orthopedagogiek de mogelijkheid bieden te voldoen aan de vooropleidingseisen van de NVO registratie Basis Orthopedagoog. Daarnaast heeft de commissie met genoegen gezien dat er een aanbod is aan duale opleidingstrajecten bij jeugdbescherming. Internationalisering is echter nog onvoldoende gerealiseerd. De commissie dringt er op aan studenten sterker te stimuleren een deel van de studie aan een buitenlandse universiteit te volgen.

Toetsing en beoordeling

Door de opleiding heen is er voldoende variatie in toetsvormen, hoewel er in het eerste bachelorjaar een overwicht is aan toetsen met meerkeuzevragen. De commissie beveelt aan het aantal van deze toetsen te verminderen. De beoordelingssystematiek van theses en stages zit goed in elkaar, maar moet nog verder doorgevoerd worden. Zo is er nog onvoldoende consistentie in het gebruik van de beoordelingsformulieren van de theses.

De commissie heeft grote waardering voor het werk en de inzet van de examencommissie. Ze juicht toe dat er werk van gemaakt is om de beoordeling van de theses en de toetsen in het algemeen te standaardiseren.

De kwaliteitszorg van de toetsen ziet er goed uit en ook de kwaliteitsbewaking van de theses en de stages is goed. De commissie denkt dat er blijvende aandacht van het management nodig is voor het systematisch gebruik van de beoordelingsformulieren.

De commissie heeft vijftien bachelor- en vijftien mastertheses beoordeeld en vindt dat het gerealiseerde eindniveau voldoende is. Ze is van mening dat de studenten de eindkwalificaties behalen.

De commissie beoordeelt de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling als volgt:

Bacheloropleiding Pedagogische wetenschappen:

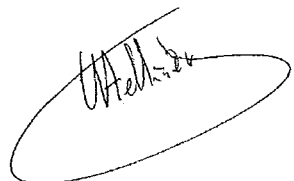
Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	goed
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

Masteropleiding Pedagogische wetenschappen:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

De voorzitter en de secretaris van de commissie verklaren hierbij dat alle leden van de commissie kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgestelde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 17 september 2012.

---

prof. dr. W. Hellinckx

---

dr. B.M. van Balen

Behandeling van de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling

---

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Toelichting:

De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau en oriëntatie (bachelor of master; hbo of wo) binnen het Nederlandse kwalificatieraamwerk. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

1.1 Bevindingen

Bacheloropleiding

De doelstelling van de bacheloropleiding Pedagogische wetenschappen aan de VU Amsterdam luidt: zodanig kennis, vaardigheden en inzicht bijbrengen op het gebied van de Pedagogische wetenschappen dat de afgestudeerde in aanmerking komt voor een functie op de arbeidsmarkt op bachelorniveau en voor een masteropleiding. Deze doelstelling is vastgelegd in de Onderwijs- en Examenregeling (OER) Bacheloropleiding Pedagogische wetenschappen en geoperationaliseerd in de eindtermen zoals opgenomen in bijlage 3.

De eindtermen komen overeen met hetgeen landelijk is afgesproken over wat een bacheloropleiding Pedagogische wetenschappen behoort in te houden. De bacheloropleiding Pedagogische wetenschappen is zo ingericht dat voldaan wordt aan de eisen van het domeinspecifiek referentiekader, opgesteld door de Kamer Pedagogiek (zie bijlage 2). Tevens biedt de opleiding de mogelijkheid tot kwalificatie voor de basisaantekening diagnostiek van de Nederlandse Vereniging van pedagogen en onderwijskundigen (NVO) en kan de student, door bepaalde keuzes te maken binnen het onderwijsprogramma, voldoen aan de vooropleidingseisen van de opleiding tot Orthopedagoog generalist en de GZ-opleiding.

De opleiding heeft aangegeven dat het karakter van de bacheloropleiding wordt beïnvloed door de onderwijsvisie van de VU. In die onderwijsvisie staan twee aspecten centraal, namelijk academisch burgerschap en aandacht voor diversiteit. De commissie heeft gezien dat de opleiding op basis van die visie academische professionals en academische burgers opleidt die vanuit een onderzoekende houding te werk gaan en hun verantwoordelijkheid nemen voor maatschappelijke problemen en wetenschappelijke vraagstukken. Het is de bedoeling van de opleidingen Pedagogische wetenschappen aan de VU dat studenten zich een academische denk- en werkwijze eigen maken en leren hoe zij deze op een maatschappelijk verantwoorde manier in kunnen zetten in de academische beroepspraktijk.

Tijdens het bezoek aan de opleiding bevestigden de studenten dat diversiteit een van de belangrijke kenmerken is van de opleidingen aan de VU, dat zich bijvoorbeeld ook uit in de studentenpopulatie. Diversiteit is volgens de docenten geïntegreerd in alle vakken die worden aangeboden.

Masteropleiding

De doelstelling van de masteropleiding Pedagogische wetenschappen luidt: zodanige kennis, vaardigheden en inzichten bijbrengen op een bepaald gebied van de Pedagogische wetenschappen dat de afgestudeerde in aanmerking komt voor een functie op de arbeidsmarkt op masterniveau en voor alle relevante vervolgoopleidingen. Deze doelstelling is

vastgelegd in de Onderwijs- en Examenregeling Masteropleiding Pedagogische wetenschappen en geoperationaliseerd in de eindtermen zoals gespecificeerd in bijlage 3.

De masteropleiding Pedagogische wetenschappen sluit duidelijk aan op de bacheloropleiding Pedagogische wetenschappen, waarbij de verschillen liggen in een meer specifieke en gevorderde verwerving van kennis van en inzicht in vigerende theorieën, het wetenschappelijk onderzoek waarop deze gebaseerd zijn en de toepassing in de praktijk. Ook heeft de masteropleiding specifiek als doel dat studenten de vaardigheden verwerven en toepassen om bij te dragen aan toetsing en uitbreiding van kennis in wetenschap en praktijk.

Evenals in de bacheloropleiding zijn de eindtermen van de masteropleiding verbonden met onderzoeksthema's van de afdelingen Pedagogiek.

De masteropleiding kent zes trajecten, die in voltijd of deeltijd kunnen worden gevolgd:

- Onderwijspedagogiek;
- Opvoedingsfilosofie;
- Orthopedagogiek: Exceptional Learning (deeltijd en mogelijk in combinatie met een relevante werkplek);
- Orthopedagogiek: Jeugdbescherming (deeltijd en in combinatie met een relevante werkplek);
- Orthopedagogiek: Klinisch;
- Orthopedagogiek: Research.

Voor ieder traject afzonderlijk is in de Onderwijs- en Examenregeling een set eindtermen geformuleerd die past binnen de eindtermen van de masteropleiding als geheel, zie bijlage 3.

1.2 Overwegingen

De eindkwalificaties beantwoorden naar het oordeel van de commissie, voor zover die vergelijking mogelijk is, aan de internationale eisen en het domeinspecifieke kader Pedagogische Wetenschappen. In de doelstelling van de opleiding is aangegeven dat de bacheloropleiding ook voorbereidt op een functie op de arbeidsmarkt. Het is echter nog niet duidelijk wat voor een soort functies dat betreft en hoe die voorbereiding vorm gegeven kan worden. De commissie vindt het belangrijk dat de opleiding verder blijft nadenken over de finaliteit van de bacheloropleiding en mogelijkheden op de arbeidsmarkt voor afgestudeerden blijft exploreren. De commissie denkt dat regelmatig contact met alumni over de opleiding, verbeterpunten en de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt daarbij zouden kunnen ondersteunen. De commissie zou willen aanbevelen een alumni-denktank daarvoor in te stellen. De commissie vindt het positief dat de opleiding oog heeft voor deze finaliteit, dat de opleiding een goed uitgewerkte visie heeft en dat de eindkwalificaties goed passen bij een universitaire bacheloropleiding.

De eindkwalificaties van de masteropleiding voldoen eveneens aan de internationale eisen en het domeinspecifieke kader. De masteropleiding telt veel afstudeertrajecten, die een zeer ongelijk aantal studenten trekken. Voor de zichtbaarheid van het profiel van de VU opleiding en van de kwalificaties van de afgestudeerden is naar het oordeel van de commissie de hoeveelheid trajecten niet bevorderlijk, daar het onderscheid tussen de trajecten voor veel buitenstaanders niet geheel duidelijk zal zijn. De commissie steunt dan ook de plannen om in de toekomst het aantal afstudeertrajecten te verminderen tot twee, door bestaande trajecten te verbinden.

De eindkwalificaties van de masteropleiding tonen naar het oordeel van de commissie een solide wetenschappelijk karakter. De opleiding kan de vergelijking met andere opleidingen goed doorstaan.

De commissie betreurt het dat de masteropleiding pedagogische wetenschappen in tegenstelling tot die in andere landen nog steeds beperkt is tot een jaar.

Conclusie

Bacheloropleiding Pedagogische wetenschappen: de commissie beoordeelt Standaard 1 als goed.

Masteropleiding Pedagogische wetenschappen: de commissie beoordeelt Standaard 1 als voldoende.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Toelichting:

De inhoud en vormgeving van het programma stelt de toegelaten studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De kwaliteit van het personeel en van de opleidingsspecifieke voorzieningen is daarbij essentieel. Programma, personeel en voorzieningen vormen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving.

1.2 Bevindingen

Programma bacheloropleiding

Het programma van de bacheloropleiding sluit aan op het onderzoek dat binnen Pedagogische Wetenschappen van de VU verricht wordt. De bacheloropleiding is opgebouwd uit vakken die in vijf verschillende inhoudelijke clusters kunnen worden ondergebracht, waardoor er sprake is van een samenhangend curriculum dat studenten voorbereidt op de specialisatiemogelijkheden in de masteropleiding.

Binnen het cluster 'Pedagogiek als wetenschap' worden de inhoudelijke vakken aangeboden die relevant zijn voor alle subdisciplines van de Pedagogische wetenschappen. Dit betreft de vakken Inleiding in de pedagogiek, Centrale pedagogische thema's, Geschiedenis van opvoeding en onderwijs en Pedagogische ethiek en de steunvakken Persoonlijkheidsleer en persoonlijkheidsonderzoek, Ontwikkelingspsychologie, Filosofie en pedagogiek. Het cluster 'School, leren en brein' kenmerkt zich door een nadruk op het onderwijs aan leerlingen in de school en het leren van leerlingen dat daarmee wordt gestimuleerd. Het cluster omvat de drie verplichte vakken Onderwijspedagogiek, Orthopedagogiek: school en Neuropsychologie voor pedagogen en een aantal keuzevakken, te weten het keuzevak Leraar en leerling, de minoren Brein en leren en Reflecties op goed onderwijs en de B-These Onderwijspedagogiek.

Het cluster 'Gezin, relaties en cultuur' kan worden omschreven als een cluster waarin de nadruk ligt op de opvoeding van kinderen en de ontwikkeling van kinderen die daarmee wordt gestimuleerd. Het cluster omvat twee verplichte onderdelen, te weten Gezinspedagogiek en Morele opvoeding en een aantal keuzeonderdelen, te weten: de minoren Reflecties op goed onderwijs en Jeugdzorg en participatie en de B-Theses Opvoedingsfilosofie, Onderwijspedagogiek en Orthopedagogiek.

Het cluster 'Hulpverlening, relaties en maatschappij' is gericht op de hulpverlening aan kinderen, ouders en volwassenen die problemen ervaren of zich ontwikkelen in het opvoeden. Het cluster kent de twee verplichte onderdelen Orthopedagogiek: Gezin en zorg

en het Engelstalige vak Communication en de keuzeonderdelen Praktische pedagogische hulpverlening, de minor Jeugdzorg en participatie en de B-These Orthopedagogiek. Het cluster 'Methoden' omvat de verplichte methodevakken Methodologie 1, 2 en 3, Statistiek 1, 2 en 3 en Meten en Diagnostiek 1 en 2.

Het programma beslaat in totaal 180 EC waarvan 126 ECTS verplichte onderdelen en 54 ECTS keuzeonderdelen zijn. Gedurende de drie bachelorjaren neemt het aandeel verplichte onderdelen af en het aandeel keuzeonderdelen toe. De studenten kunnen door invulling van de keuzeruimte kiezen uit drie minoren: Brein en leren, Jeugdzorg en Participatie en Reflecties op goed onderwijs. Door de keuze van een dergelijke minor worden de studenten feitelijk voorgesorteerd voor een mastertraject, hoewel de minoren niet één op één samenvallen met de trajecten.

De studenten bevestigen tijdens het bezoek van de visitatiecommissie dat het onderwijs wetenschappelijk goed onderbouwd is. Vooral in de laatste twee jaar van de bacheloropleiding maken docenten hun eigen onderzoeken bespreekbaar in de colleges. De studiestof wordt volgens de studenten gedurende de opleiding steeds specifieker. De commissie constateert echter dat de link naar de praktijk minder sterk is en dat een duidelijke leerlijn ontbreekt. De studenten geven in het gesprek met de commissie enkele voorbeelden van docenten die wel een link met de praktijk leggen. In de minor jeugdzorg en participatie bijvoorbeeld, deed de coördinator zijn best mensen uit de praktijk te vragen om een college te verzorgen. Verder worden er in werkgroepen praktische opdrachten behandeld, wordt de WISC-III-NL (Wechsler Intelligence Scale for Children-III) besproken, of wordt er gevraagd een casus te behandelen. Volgens de studenten worden er weinig video's gebruikt in de hoorcolleges. De studenten rapporteren aan de commissie dat een bachelorstudent tijdens de opleiding 'geen gezin ziet'. Als een student praktijkervaring op wil doen in de bacheloropleiding dan is dat wel mogelijk, maar hij of zij is daar zelf verantwoordelijk voor. Vaardigheidstraining bestaat overigens wel in de bacheloropleiding, zo wordt er aandacht geschonken aan gesprekstechnieken en aan de rol en de houding van hulpverleners. De commissie waardeert de initiatieven die nu genomen worden om de studenten in contact te brengen met de onderwijspraktijk en de praktijk van hulpverlening.

Programma masteropleiding

De masteropleiding is gericht op onderzoek en kennisontwikkeling en kent zes trajecten, zoals omschreven is onder standaard 1. Een groot aantal vakken wordt binnen meerdere trajecten aangeboden. De trajecten bestaan uit een aantal verplichte vakken, een stage en een masterthese. Zo geldt voor het mastertraject Opvoedingsfilosofie dat de studenten de vier inhoudelijke collegevakken volgen met studenten uit het mastertraject Onderwijspedagogiek. De omvang van een stage en masterthese varieert naar gelang het traject. Zie bijlage 4 voor een overzicht van het programma van de verschillende trajecten. In de masterthese rapporteert de student over eigen empirisch praktijkonderzoek en worden theorieontwikkeling in een specifieke richting en onderzoeksvaardigheden verder verdiept. In alle vakken wordt gewerkt aan ontwikkeling van professionele vaardigheden (waaronder kritische analyse, ontwerp, evaluatie, toepassing van theorie, communicatie over onderzoek).

Binnen het traject 'Orthopedagogiek: Jeugdbescherming' worden het klinisch praktijkonderwijs en de masterthese uitgevoerd binnen Bureau Jeugdzorg of de Raad voor de Kinderbescherming waar de student ook is aangesteld op een opleidingsplaats.

Het traject 'Orthopedagogiek: Klinisch' legt een groot accent op de klinische stage. Klinisch praktijkonderwijs wordt aan de hand van casuïstiek en opdrachten geoefend met alle stappen

in het proces van diagnostiek, indicatiestelling en hulpverlening. In de reflectie rondom die opdrachten wordt aandacht besteed aan de integratie van theorie en praktijk en aan de integratie van persoonlijke en professionele identiteit.

Voor de masterthese kunnen de studenten kiezen uit een lijst met onderwerpen die aansluiten bij het onderzoek van docenten. Het komt voor dat studenten exact dezelfde dingen onderzoeken, maar ze moeten hun eigen these daarover schrijven. Het is mogelijk om als student een eigen onderwerp voor een these aan te vragen bijvoorbeeld door een stage en een these te combineren. Jaarlijks schrijven rond de tien studenten op deze manier een these.

De masteropleiding kent ook een deeltijdvariant, deze wordt voornamelijk gevolgd door studenten met een hbo-diploma. Dit hangt samen met het feit dat de twee trajecten die deeltijd gerosterd zijn in combinatie met een baan in het werkveld gevolgd kunnen worden. Deze mastertrajecten trekken studenten met een hbo-diploma die reeds enige tijd in het werkveld actief zijn. Masterstudenten die met een hbo-diploma instromen doen een premastertraject. Het aantal premasterstudenten in de laatste jaren is behoorlijk afgenomen. Dit kan waarschijnlijk worden toegeschreven aan de implementatie van het voorwaardelijke premasterassessment vanaf 2008. Voor die tijd werd het premasterassessment alleen diagnostisch ingezet. De studenten vinden het aanbod van de premaster een sterk punt van de opleiding, dit biedt de kans aan hbo-studenten om door te stromen. Het premastertraject wordt volgens deze studenten goed gefaciliteerd, hoewel de inhoud ervan wel erg theoretisch is.

De mastertrajecten Orthopedagogiek: Jeugdbescherming en Orthopedagogiek: Exceptional Learning (tweejarig, deeltijd) worden tevens duaal aangeboden. Zo zijn er voor het traject Orthopedagogiek: Jeugdbescherming zes opleidingsplaatsen gecreëerd in samenwerking met de William Schikkergroep met als doel de samenwerking praktijk en leren sterker te verknopen en ook andere instellingen bieden opleidingsplaatsen aan.

Leeromgeving en studiebegeleiding

Kenmerken van de leeromgeving die door de opleidingen van de VU worden geboden zijn:

- bevorderen van zelfinzicht door verplichte taal- en wiskundetoets bij aanvang;
- stimuleren van een zelfstandige studiehouding bij het verwerven van kennis en inzichten;
- intensief en activerend vaardighedenonderwijs;
- binding en sociale cohesie;
- intensieve studiebegeleiding in het eerste jaar;
- structuur in het onderwijsprogramma en spreiding van studielast;
- digitale ondersteuning passend bij het onderwijs.

Voordat aan het onderwijsprogramma van de bacheloropleiding wordt begonnen, nemen alle studenten deel aan de verplichte taal- en wiskundetoets. De taaltoets dient met een voldoende te worden afgesloten om het vak Inleiding in de Pedagogiek te kunnen behalen. Indien voor de toets een onvoldoende wordt behaald, dient een verplichte taal cursus te worden gevolgd en met een voldoende te worden afgerond.

In kennisvakken wordt voornamelijk gewerkt met hoorcolleges, die studenten (in combinatie met de digitale leeromgeving) ondersteunen bij het zich zelfstandig eigen maken van de literatuur die in een tentamen wordt getoetst. In een aantal vakken moeten de studenten ook een paper schrijven en/of een presentatie geven. De digitale leeromgeving bevat aanvullende

informatie en oefenmogelijkheden. Er ligt aan de opleiding geen duidelijk didactisch concept ten grondslag. De docenten omschrijven het concept 'Communities of learners' als eigen aan de VU, volgens hen is de thematiek waar de studenten over nadenken dezelfde als die waar de docenten dagelijks mee bezig zijn, zodat er sprake is van een 'community'. De commissie heeft tijdens het bezoek geen duidelijke bevestiging van het bestaan van dit achterliggende concept gekregen.

Parallel aan de vakken met uitsluitend hoorcollegeonderwijs wordt zowel in de bacheloropleiding als in de masteropleiding activerend werkgroeponderwijs (naast hoorcollegeonderwijs) aangeboden. Naast hoorcolleges en de activerende inzet van Blackboard, worden er binnen alle methodevakken kleinschalige werkgroepen aangeboden. Vaste werkgroepdocenten ondersteunen studenten wekelijks bij het oefenen van academische vaardigheden en het toepassen van kennis op het gebied van methoden, statistiek en diagnostiek, die zij hebben opgedaan in hoorcolleges en door het bestuderen van literatuur. Om te bewerkstelligen dat studenten die starten met de bacheloropleiding zich thuis voelen en weten waar ze terecht kunnen met vragen en problemen, wordt er in het eerste half jaar gewerkt met vaste werkgroepen binnen het methodecluster. Werkgroepdocenten fungeren met ingang van het studiejaar 2012-2013 tevens als tutor voor hun groep studenten.

Gedurende het studiejaar ontvangen eerstejaars studenten regelmatig e-mail van de studieadviseur. Een deel van de e-mails is informatief van aard, een ander deel van de e-mails bevat een (pre)advies op basis van behaalde studiepunten. Studenten die niet nominaal studeren, worden daarop gewezen, ontvangen tips over studievaardigheden en worden aangemoedigd langs te komen bij de studieadviseur.

De studenten geven tijdens het gesprek met de visitatiecommissie aan dat de studiebegeleiding in het algemeen goed werkt. Ze zijn met name tevreden over de begeleiding en de bereikbaarheid van de studieadviseur in het eerste jaar. Er wordt goede informatie verstrekt over het bindend studieadvies en studenten worden er op tijd op gewezen als ze niet op de goede weg zitten.

De contacten met de docenten zijn wisselend. De studenten constateren een verschil tussen echte theoretische docenten en mensen die de interactie zoeken. Wel zijn ze van mening dat de opleiding een inspanning doet om de studenten te activeren. Voor studenten die een dunbevolkt traject kiezen geldt dat ze veel ruimte krijgen om zich persoonlijk te ontwikkelen, het contact met de docenten en het onderzoek is dan dichtbij. Dit is lastiger als de groepen groter zijn, zoals in veel gekozen afstudeertrajecten.

Om studenten voor te bereiden op een internationaal beroepsveld en Engelstalige onderzoeksmasters en om het programma open te stellen voor internationale uitwisselingsstudenten, wordt een deel van het onderwijsprogramma van de bacheloropleiding in het Engels verzorgd. Het gaat om het verplichte vak Communication (B2), een deel van de vakken in de minoren Brein en leren en Reflecties op goed onderwijs. Daarnaast bestaat de mogelijkheid voor studenten om in het kader van het Erasmusprogramma voor een half jaar aan een buitenlandse universiteit te studeren en komen ook studenten van deze universiteiten een half jaar vakken volgen binnen de bacheloropleidingen Pedagogische wetenschappen en Psychologie. Er zijn vier universiteiten in het buitenland waarmee de faculteit als geheel uitwisselingscontracten heeft. Daarnaast heeft de afdeling Pedagogische Wetenschappen met zeven andere universiteiten een samenwerkingsverband. Het aantal inkomende studenten is duidelijk groter dan het aantal uitgaande studenten. In de studie jaren 2002-2003 tot en met 2010-2011 gingen gemiddeld twee bachelorstudenten Pedagogische wetenschappen via het

Erasmusprogramma naar het buitenland en gingen gemiddeld vier masterstudenten voor stage en/of these naar het buitenland. De studenten die gebruik maken van de geboden mogelijkheden om in het buitenland te studeren ervaren een goede ondersteuning en vinden het een verrijkende ervaring. De voorwaarden om in de bachelor- en masteropleiding naar het buitenland te gaan zijn dus aanwezig, er is zelfs een concreet aanbod, maar de commissie stelt vast dat er weinig gebruik van wordt gemaakt.

Het studiejaar is ingedeeld volgens de 'uniforme jaarindeling' van de VU, het zogenaamde '8-8-4/8-8-4 systeem'. Dat wil zeggen: twee semesters van twintig weken, met elk twee periodes van acht weken en één van vier weken. In totaal telt het jaarrooster zes periodes. Aan het einde van elke acht- of vierweekse periode volgt een toetsweek. In de achtweekse en vierweekse periodes worden respectievelijk 12 EC en 6 EC aan vakken aangeboden.

De spreiding van de studielast over het jaar wordt bewaakt binnen het kwaliteitszorgsysteem van de faculteit. Om te bewerkstelligen dat de programma's van beide opleidingen optimaal intern samenhangend zijn, wordt gewerkt met vakcoördinatoren die onder andere de taak hebben de samenhang tussen vakken te bewaken en waar nodig te verbeteren, in samenwerking met de docenten. De vakcoördinator draagt zorg voor de studiehandleiding bij zijn/haar vak. In de studiehandleiding wordt aangegeven welke plaats het vak in het curriculum heeft (in relatie tot de andere vakken), wat de leerdoelen zijn en van welke werkvormen gebruik gemaakt wordt. De studiehandleiding van alle pedagogische vakken wordt op dezelfde manier aan de studenten gepresenteerd. De opleidingscommissie bekijkt twee keer per jaar de studiehandleidingen. De vakcoördinatoren komen één keer per jaar bijeen.

Docenten

Volgens het beleid van de VU dient iedere docent te beschikken over de Basiskwalificatie Onderwijs. Startende docenten wordt de mogelijkheid geboden deze kwalificatie te behalen door het volgen van een opleidingstraject (Basisopleiding universitair docent, BUD) waarin zij cursussen volgen en tegelijkertijd eigen onderwijs ontwerpen, uitvoeren en evalueren. Bij dit traject worden zij begeleid door docenten en door een seniorcollega die als tutor optreedt. 72% van het onderwijs van de afdelingen Pedagogische wetenschappen met een onderzoeksprogramma wordt verzorgd door gepromoveerde docenten, 8% door promovendi. De afdeling Methoden verzorgt alleen onderwijs. 25% van het onderwijs van deze afdeling wordt door gepromoveerde docenten verzorgd. 100% van de hoorcolleges binnen het methodecluster wordt door gepromoveerde docenten verzorgd; de werkgroepen worden met name verzorgd door niet gepromoveerde docenten.

Studenten

Er is een behoorlijke variatie in instroom. In recente jaren schommelde deze tussen 53 en 96 voor studenten die vanuit het vwo instromen en tussen de 14 en de 55 studenten die de opleiding als tweede studie doen. Vooral deze laatste groep is de laatste jaren enorm toegenomen. Een zeer groot deel van deze studenten volgt de opleidingsvariant PA², de Academische PABO. Dit is de vierjarige variant waarin studenten naast hun bacheloropleiding Pedagogische wetenschappen een pabo-opleiding volgen.

De selectiviteit van het eerste jaar is voor vwo studenten toegenomen van 67% naar 83%. De uitval na het eerste jaar is de laatste jaren niet hoger dan 4%. 95% van de afgestudeerde bachelorstudenten stroomt door naar de masteropleiding van de VU. Van deze doorgestroomde bachelorstudenten behaalde gemiddeld 98% binnen drie jaar zijn of haar masterdiploma. De kwantitatieve gegevens zijn opgenomen in bijlage 5 bij dit rapport.

Voor Pedagogische Wetenschappen kan gesproken worden van een kleinschalige opleiding. De docenten beamen dat en geven aan dat daarvan het voordeel is dat er korte lijnen zijn tussen docenten en studenten en dat er kleinschalig activerend onderwijs mogelijk is. Zij activeren de studenten via Blackboard met opdrachten en discussie over een stelling of een vraag.

Voorzieningen

De faculteit der Psychologie en Pedagogiek beschikt over een groot aantal onderwijsruimtes die zijn voorzien van moderne AVC middelen. Studenten kunnen gebruik maken van de studiezalen bij de bibliotheek, evenals van de onderwijsruimtes in het gebouw van de opleidingen als er geen onderwijs wordt gegeven.

De faculteit beschikt over een aantal eigen onderzoeksrूमtes, zoals elektromagnetische afgeschermdе ruimtes, testruimtes, cellenblokken voor telefonische en schriftelijke afname van vragenlijsten en ontvangstrूमtes voor proefpersonen. Een aantal onderzoeksrूमtes wordt ook gebruikt voor onderwijs. Er wordt nog gewerkt aan het opzetten van een ambulatorium.

2.2 Overwegingen

Bachelor

De bacheloropleiding heeft een grondige theoretische en wetenschappelijke basis, het is ook positief dat het programma gevoed wordt vanuit de onderzoeksgroepen. Dit bevordert de ontwikkeling van de wetenschappelijke vaardigheden en het inzicht van de studenten. De studenten blijken daarover tevreden en vinden het programma in het algemeen prima. Naar het oordeel van de commissie is de inhoud van het programma gedegen en voldoende, alle basisvakken zijn er in opgenomen.

De commissie waardeert de wijze waarop het cluster methoden als leerlijn voor de drie jaar van de bacheloropleiding is uitgewerkt. De wijze waarop de andere clusters zijn uitgewerkt is echter minder duidelijk. De commissie heeft wel kunnen constateren dat er aandacht is voor praktijk en klinische aspecten, maar zou willen aanbevelen die aspecten ook uit te werken in een duidelijke leerlijn. De commissie heeft waardering voor de aandacht die er is voor het concept diversiteit in de opleidingen.

Hoewel er voldoende aandacht is voor variatie in werkvormen herkent de commissie geen duidelijk didactisch concept. Ook is de onderwijsvisie van de VU, *the community of learners*, onvoldoende zichtbaar. Naar het oordeel van de commissie biedt die onderwijsvisie voldoende mogelijkheden om het programma verder te profileren. De commissie zou willen aanbevelen dat verder zichtbaar te maken.

Voor de versterking van verbinding tussen theorie, onderzoek en praktijk, de zogenaamde 'gouden driehoek' die door de opleiding wordt nagestreefd, is het van belang dat er meer mogelijkheden komen voor contacten met de klinische praktijk en de oefening van klinische vaardigheden in de bacheloropleiding. De commissie dringt er op aan dat de plannen voor de uitbouw van een ambulatorium zo spoedig mogelijk gerealiseerd worden, hetgeen het contact met de klinische praktijk zal verbeteren. De commissie waardeert de initiatieven die nu al genomen worden om studenten in contact te brengen met de onderwijspraktijk. Ook ziet zij toegenomen aandacht in het programma voor de educational neuropsychology als een waardevolle aanvulling op dit programma aansluitend bij actuele ontwikkelingen.

De commissie constateert dat de studielast wel is toegenomen ten opzichte van de vorige visitatie maar er is nog wel ruimte voor enige verzwaring. Dit zou onder meer gerealiseerd kunnen worden door in de toetsing meer aandacht te hebben voor de verplichte literatuur.

De commissie heeft waardering voor de inzet van de docenten voor het bevorderen van de samenhang in het programma, zoals het initiatief dat genomen is om studiehandleidingen samen te stellen om die samenhang te bevorderen. De docenten hebben een grote betrokkenheid bij studenten en aandacht voor het eigen referentiekader van de studenten.

De kwaliteit van de docenten is naar het oordeel van de commissie zowel inhoudelijk als in didactisch opzicht goed. De studenten ontvangen voldoende begeleiding en de student-staf ratio is in orde.

De commissie is van mening dat de onderwijsvoorzieningen in het algemeen in orde zijn. De studiebegeleiding en -advisering wordt door de studenten gewaardeerd. Er zijn voldoende onderwijsruimten en studieplekken. Zoals eerder gesteld, zal de naar verwachting spoedige realisatie van een ambulatorium nog bijdragen aan de versterking van de praktijkcomponent in de opleiding.

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding het volgen van onderwijs aan buitenlandse universiteiten faciliteert, maar dat er door de studenten nog onvoldoende gebruik wordt gemaakt van deze mogelijkheden. De commissie dringt er op aan dat de opleiding studenten meer stimuleert om een deel van hun studie in het buitenland te volgen.

Concluderend: de commissie gaat er van uit dat dit programma bijdraagt aan de realisatie van de vereiste eindkwalificaties

Masteropleiding

De masteropleiding wordt door de studenten als positief, uitdagend, en arbeidsintensief ervaren. Het wetenschappelijke karakter van de opleiding is duidelijk en de commissie waardeert dat de mastertheses gekoppeld worden aan lopend wetenschappelijk onderzoek. De commissie waardeert het eveneens dat de trajecten orthopedagogiek de mogelijkheid bieden te voldoen aan de vooropleidingseisen van de NVO registratie Basis Orthopedagoog.

De commissie heeft met genoegen gezien dat er ontwikkelingen zijn voor duale opleidingstrajecten bij jeugdbescherming. Internationalisering is ook voor de masteropleiding nog onvoldoende gerealiseerd. De commissie dringt er op aan studenten ook in de masteropleiding te stimuleren een deel van de studie aan buitenlandse universiteiten te doen.

De studenten blijken te spreken over de begeleiding tijdens de stage en bij de thesis. De inzet en kwaliteit van de docenten is ook voor de masteropleiding naar het oordeel van de commissie goed.

Ook voor de masteropleiding geldt dat de onderwijsvoorzieningen over het algemeen in orde zijn en zullen winnen bij de spoedige realisatie van een ambulatorium.

De commissie is er van overtuigd dat het programma van de masteropleiding bijdraagt aan de realisatie van de eindkwalificaties.

Conclusie

Bacheloropleiding Pedagogische wetenschappen: de commissie beoordeelt Standaard 2 als voldoende.

Masteropleiding Pedagogische wetenschappen: de commissie beoordeelt Standaard 2 als voldoende.

Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting:

Het gerealiseerde niveau blijkt uit de tussentijdse en afsluitende toetsen, de afstudeerwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren. De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk.

3.1 Bevindingen

Toetsen

In het begin van de bacheloropleiding vinden veel toetsingen plaats door middel van meerkeuzevragen, hoewel er bij elk vak waar tentamens met meerkeuzevragen zijn ook andere toetsvormen worden gebruikt, zoals opdrachten en verslagen. In de loop van het programma komt er meer variatie in de wijze van toetsing. Dan wordt bij veel vakken, naast de toetsing van kennis en inzicht (in schriftelijke meerkeuzetoetsen en schriftelijke toetsen met open vragen), ook de toepassing ervan, evenals oordeelsvorming en communicatie getoetst. Dit gebeurt in opdrachten, verslagen en/of mondelinge presentaties. Studenten in Gezinspedagogiek bijvoorbeeld oefenen met de interviewtechniek van open vragen stellen in een interview met een ouder en reflecteren op het verhaal van deze ouder over ouderschap op basis van de stof uit de colleges. In de vakken Centrale pedagogische thema's en Pedagogische ethiek worden argumentatievaardigheden (een belangrijk aspect van oordeelsvorming) getoetst door middel van het geven van een mondelinge presentatie en open vragen in de toets. Daarnaast zijn er vakken in de minoren die naast kennis vergaren het doel hebben specifieke vaardigheden te trainen (bijvoorbeeld diagnostiek en gespreksvoering). Bij deze vakken vindt toetsing voornamelijk plaats door middel van verslagen (en eventuele mondelinge presentatie daarvan) en opdrachten.

Om de studievoortgang van studenten te bevorderen kent elk vak slechts twee toetsgelegenheden per studiejaar. Voor schriftelijke en mondelinge toetsen betekent dit dat er een eerste kans toets is en een herkansing. Voor opdrachten en verslagen betekent dit dat na het ontvangen van feedback op de eerste versie nog een tweede, tevens laatste, versie mag worden ingeleverd.

Studenten zijn niet tevreden over de meerkeuzetoetsen. Ze hebben niet het idee dat ze daarmee kunnen laten zien wat ze weten. Naarmate de groepen kleiner zijn, worden er minder toetsen met meerkeuzevragen afgenomen, dat geldt bijvoorbeeld voor de richtingen Onderwijspedagogiek en filosofie.

De bachelorthese werd tot en met het studiejaar 2010-2011 in groepjes geschreven met een individuele beoordeling per student. Vanaf het studiejaar 2011-2012 dienen bachelortheses individueel geschreven te worden. De commissie vindt dit een verbetering, er is op basis van een individuele bachelorthese beter te beoordelen of de betreffende student het eindniveau behaald heeft.

Binnen alle mastertrajecten worden de masterthese en stage afgesloten met een verslag. De masterthese kan zowel worden geschreven in de vorm van een artikel als een meer traditionele these. In de masterclasses schrijven studenten een onderzoeksvoorstel dat wordt beoordeeld. Daarnaast wordt kennis in de meeste gevallen ook getoetst met een schriftelijke toets. De overige vakken zijn in te delen in vakken die voornamelijk als doel hebben kennis te vergaren en vakken die naast kennis vergaren als doel hebben specifieke vaardigheden te trainen binnen het thema dat het vak beslaat. De eerste categorie wordt getoetst door middel van een schriftelijke toets, de tweede door middel van opdrachten, een verslag en/of een schriftelijke toets en soms een mondelinge presentatie.

Toetsbeleid

Het faculteitsbestuur heeft samen met de examencommissies een beleid ontwikkeld ten aanzien van toetsing en beoordeling in de bachelor- en masteropleidingen met als doel de kwaliteit ervan te waarborgen. Dit beleid is vastgelegd in het Kwaliteitszorgplan Toetsing FPP. Dit document is beschikbaar voor zowel docenten als studenten, zodat voor iedereen helder is wat er op dit punt van hen wordt verwacht.

Om de validiteit, betrouwbaarheid en transparantie van toetsen te waarborgen, zijn in het Kwaliteitszorgplan toetsing voor alle toetsvormen specifieke eisen opgesteld waaraan deze dienen te voldoen. Daarbij is ook aandacht besteed aan de vergelijkbaarheid van toetsgelegenheden, dat wil zeggen, de mate waarin de eerste toets en de herkansingstoets een gelijke moeilijkheidsgraad kennen. De examencommissie gebruikt psychometrische gegevens om de betrouwbaarheid, validiteit en vergelijkbaarheid te testen. Er is geen aparte toetscommissie ingesteld.

Binnen de opleidingen worden daarnaast verschillende instrumenten ingezet om de toetskwaliteit te borgen, zoals studiehandleidingen, peer review van toetsen, voorbeeldtoetsen, modelantwoorden bij open vragen en standaard beoordelingsformulieren.

Eindwerken

Bij mastertheses is er altijd een tweede beoordelaar, bij mondelinge toetsen altijd een tweede examinerator. Stages worden beoordeeld door de interne beoordelaar mede op basis van de beoordeling van de externe beoordelaar. Voor klinische stages is er een standaard beoordelingsformulier. De eindbeoordeling van de stage ligt bij de supervisor van de VU.

Voor bachelor- en mastertheses en stages geldt dat studenten recht hebben op begeleiding; voor een bachelorthese op vijftien uur en voor een masterthese en stage op twintig uur. Daarbinnen heeft iedere student bij de bachelorthese recht op het inleveren van twee conceptversies, bij de masterthese heeft hij recht op het inleveren van drie conceptversies. Op deze concepten ontvangt de student feedback van de begeleidende docent. Indien de student met deze hoeveelheid begeleiding niet in staat is gebleken om tot een eindproduct te komen dat voldoende is, dan dient de begeleider in overleg met de tweede beoordelaar af te wegen of sprake is van zodanige voortgang dat verwacht kan worden dat de student de these voldoende zal kunnen afronden. Indien hierover twijfel bestaat kan de eerste begeleider – altijd in overleg met de tweede beoordelaar – besluiten dat de student de these bij een andere begeleider en over een ander onderwerp moet herkansen. De studenten zijn tevreden over de kwaliteit en de kwantiteit van de begeleiding die ze krijgen bij het schrijven van de theses.

De commissie heeft 15 *at random* geselecteerde bachelortheses en 15 *at random* geselecteerde mastertheses beoordeeld en gecontroleerd hoe deze theses zijn beoordeeld. De commissie constateert dat de beoordeling van de theses in orde is, hoewel zoals boven al opgemerkt de

beoordelingsformulieren nog systematischer ingevuld zouden moeten worden. De commissie is geen probleemgevallen tegengekomen. Alle door haar beoordeelde theses voldoen aan het niveau dat verwacht mag worden.

De commissie heeft daarnaast een selectie van toetsen en opdrachten uit beide opleidingen bekeken en vastgesteld dat het niveau en de beoordeling van die toetsen en opdrachten in orde is.

3.2 Overwegingen

De commissie stelt vast dat er door de opleiding heen voldoende variatie is in toetsvormen, hoewel er in het eerste bachelorjaar een overwicht is aan meerkeuzetoetsen. De commissie beveelt aan de hoeveelheid daarvan terug te dringen.

De beoordelingssystematiek van theses en stages zit goed in elkaar, maar moet nog verder doorgevoerd worden. Zo is er nog onvoldoende consistentie in het gebruik van de beoordelingsformulieren van de theses. De commissie heeft grote waardering voor het werk en de inzet van de examencommissie. Ze juicht toe dat er werk van gemaakt is om de beoordeling van de theses en de toetsen in het algemeen te standaardiseren. De commissie heeft nog niet kunnen constateren dat deze maatregelen al op alle niveaus geïmplementeerd zijn, maar de opleiding heeft de commissie verzekerd dat met ingang van 2011-2012 elke these beoordeeld is met het standaard beoordelingsformulier. De kwaliteitszorg van de toetsen ziet er goed uit en ook de kwaliteitsbewaking van de theses en de stages is goed. De commissie denkt dat er blijvende aandacht van het management nodig is voor het systematisch gebruik van de beoordelingsformulieren.

De commissie vindt het gerealiseerde eindniveau van de bachelor en de masterscripties voldoende en is van mening dat de studenten de eindkwalificaties behalen.

Conclusie

Bacheloropleiding Pedagogische wetenschappen: de commissie beoordeelt Standaard 3 als voldoende.

Masteropleiding Pedagogische wetenschappen: de commissie beoordeelt Standaard 3 als voldoende.

Algemeen eindoordeel

De commissie is van oordeel dat de Vrije Universiteit Amsterdam een gedegen bachelor- en masteropleiding Pedagogische Wetenschappen aanbiedt met een eigen profiel dat past binnen de visie van de VU. De programma's zijn goed wetenschappelijk onderbouwd en hebben een sterke link met het onderzoek van de betrokken docenten. De opleidingen voldoen aan de eisen die daaraan gesteld mogen worden. Ze worden verzorgd door betrokken en toegankelijke docenten. De onderwijsleeromgeving die geboden wordt stelt de studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De studenten die door deze opleidingen worden afgeleverd zijn gekwalificeerd op het niveau dat verwacht kan worden.

Conclusie

De commissie beoordeelt de *bacheloropleiding Pedagogische wetenschappen* als voldoende.

De commissie beoordeelt de *masteropleiding Pedagogische wetenschappen* als voldoende.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Curricula Vitae van de leden van de visitatiecommissie

---

Martine Brunt-van Leeuwen is masterstudent Onderwijswetenschappen aan de Open Universiteit. Zij studeerde analytische en fysische chemie aan de Hogeschool Rotterdam te Delft en behaalde haar diploma in 1994. Zij volgde daarna een tweejarige opleiding aan de PABO tot basisschoollerares en een deeltijdopleiding Speciaal Onderwijs met als afstudeerrichting Intern Begeleider/Remedial Teacher van de Kleuterbouw. Vanaf 1999 heeft zij als groepsleerkracht op basisscholen te Rozenburg gewerkt, vanaf 2004 is zij tevens onderbouwcoördinator en vanaf 2006 intern begeleider. Zij is lid van het curatorium, adviesorgaan van Penta College CSG Blaise Pascal sinds 2011.

Prof. dr. dr.h.c. mult. Erik De Corte was van 1978 tot 2006 gewoon hoogleraar aan de Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen van de KU Leuven met als voornaamste opdracht onderzoek en onderwijs op het domein van de onderwijskunde, inz. de onderwijspsychologie. Hij behaalde in 1960 het diploma van onderwijzer aan de normaalschool te Torhout en promoveerde in 1970 tot doctor in de Pedagogische Wetenschappen aan de KU Leuven. In het academiejaar 1998-1999 verbleef hij als visiting scholar aan de School of Education van Stanford University en in 2005-2006 als Fellow aan het Center for Advanced Study in the Behavioral Sciences te Stanford, California. Zijn belangrijkste onderzoeksinteresses betreffen het ontwikkelen van een theorie van het leren en onderwijzen van cognitieve en zelfregulatievaardigheden, inz. op het domein van de wiskunde bij leerlingen van de lagere school en het onderzoek naar de aard en de invloed van “beliefs” op het leren van wiskunde. Hij was de eerste President (1985-1989) van de European Association for Research on Learning and Instruction (EARLI) en tevens de “founding editor” van EARLI’s tijdschrift *Learning and Instruction* (1990-1993). Voor zijn domeindeskundigheid heeft hij internationale erkenning gekregen door onder meer het behalen van twee eredoctoraten, de toekenning van meerdere wetenschappelijke awards (zoals de EARLI Oeuvre Award for Outstanding Contributions to the Science of Learning and Instruction) en het lidmaatschap van de National Academy of Education of the United States en de Royal Norwegian Society of Sciences and Letters, het fellowship van de International Academy of Education en van de American Educational Research Association. Van 1987 tot 1993 was hij Directeur van het Instituut voor Levende Talen en van 1994 tot 1998 voorzitter van het Departement Pedagogische Wetenschappen van de KU Leuven. Hij heeft sinds 1994 veelvuldig deelgenomen als voorzitter of als lid in visitatiecommissies in België, Finland, Duitsland, Frankrijk en Nederland (o.m. voorzitter van de onderzoeksvisitatie Pedagogiek en Onderwijskunde in 2000 en van de onderwijsvisitatie Pedagogische Wetenschappen in 2005).

Walter Hellinckx is emeritus professor Orthopedagogiek aan de K.U. Leuven. Hij studeerde pedagogische wetenschappen aan de Katholieke Universiteit te Leuven en promoveerde in 1979 aan deze universiteit met een proefschrift over vroegtijdige hulpverlening aan gezinnen met een kind met Down’s syndroom. Na zijn promotie specialiseerde hij zich op het domein van de orthopedagogische hulpverlening aan kinderen en jeugdigen met gedragsproblemen. Hij verrichtte jarenlang onderzoek m.b.t. de kwaliteit van de pedagogische hulpverlening in residentieel verband en was voorzitter, nu honorary president, van Eusarf (European Association for the Scientific Study of Residential Care, Foster Care and its alternatives). De laatste jaren verlegde het zwaartepunt van zijn onderzoek zich naar gezinspedagogische factoren bij het ontstaan van agressief gedrag en naar pedagogische factoren bij het ontstaan van kindermishandeling. Vanaf 1999 was hij gasthoogleraar aan het Département Sciences de l’Éducation van de Université Paris X Nanterre en lid van de Conseil Scientifique van het Observatoire National de l’Enfance en Danger in Parijs. Voor zijn wetenschappelijk werk en

het bevorderen van de Europese studentenuitwisseling ontving hij in 2008 de Medaille van de Universiteit van Warschau en in 2010 de eerste Eusarf-Award. In 2003 maakte hij deel uit van de visitatiecommissie voor het Graduaat in de Orthopedagogie in Vlaanderen en in 2005 van de onderwijsvisitatiecommissie Pedagogische Wetenschappen in Nederland.

Ernest van Lieshout studeerde psychologie aan de Katholieke Universiteit Nijmegen en behaalde zijn doctoraal (cum laude) in 1973 en zijn doctoraat in de sociale wetenschappen in 1984 aan dezelfde universiteit. Titel van het proefschrift is 'Strategietraining voor het oplossen van visuele vergelijkingstaken ter bevordering van aandacht bij moeilijk lerende kinderen: een oogbewegingsonderzoek'. In 1973 begon hij als wetenschappelijk medewerker bij de vakgroep Orthopedagogiek van de (toenmalige) Katholieke Universiteit Nijmegen, thans Radboud Universiteit Nijmegen. In 2000 werd hij benoemd tot hoogleraar orthopedagogiek met betrekking tot onderwijsleerproblemen aan de Vrije Universiteit Amsterdam, waar hij in 2010 met emeritaat ging. Zijn specialisme als onderzoeker ligt op het gebied van de verklaring en behandeling van rekenproblemen. Daarbij vormt de theorie van de psychologische informatieverwerking het belangrijkste theoretisch kader. De heer van Lieshout is onder meer lid geweest van het Dagelijks Bestuur van de afdeling, van de Examencommissie Pedagogische Wetenschappen en van de universitaire examencommissie Toekenning Onderwijscertificaat (later BKO).

Dolf van Veen studeerde pedagogische wetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam en werkte in de kinderpsychiatrie en jeugdhulpverlening. Daarna was hij onderzoeker aan de Rijksuniversiteit Leiden, algemeen studie leider Pedagogiek aan het Nutsseminarium (UvA en later Hogeschool van Amsterdam) en hoofd van het Educatief Samenwerkingsverband Amsterdam Noord-Holland (ESAN). Hij was en is projectleider van landelijke en grootstedelijke innovatieprogramma's op het gebied van het (speciaal) onderwijs, het jeugdbeleid en de jeugdzorg en gasthoogleraar aan diverse buitenlandse universiteiten. Sinds 1998 bijzonder hoogleraar aan de Universiteit van Nottingham, vanaf 2000 hoofd van het Landelijk Centrum Onderwijs en Jeugdzorg, onderdeel van het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (thans Nederlands Jeugdinstituut) en sinds 2004 tevens verbonden aan Hogeschool Inholland als lector Grootstedelijk Onderwijs en Jeugdbeleid. In 2009 benoemd als ambassadeur Samenwerken voor de Jeugd door de ministeries van OCW en Jeugd en Gezin, mede namens de VNG. Zijn onderzoek en ontwikkelingswerk omvat beleidsstrategieën en innovatieprogramma's van overheden en praktijkinstellingen gericht op kwetsbare kinderen en jeugdigen, hun gezinnen en scholen.

Chris Zaad is opgeleid als orthopedagoog en was van 1972 tot 1990 hoofd gedragswetenschappelijke dienst St. Maartenskliniek te Nijmegen, een gespecialiseerd ziekenhuis voor orthopedie, reumatologie en revalidatie. Van september 1990 tot september 1992 was hij directeur van Martinus van Beek, een kleine woon- en behandelinstelling voor slechthorende en spraaktaal gehandicapte kinderen te Nijmegen. Van 1992-1999 was hij hoofd sector behandeling Zonhove, behandelcentrum voor meervoudig gehandicapte kinderen en jongeren. Van 1999- mei 2008 was hij eindverantwoordelijk behandelaar en voorzitter moreel beraad Zonhove/SWZ. Momenteel heeft hij een eigen praktijk "Chris Zaad Advies", als GZ-psycholoog, Orthopedagooggeneralist.

Bijlage 2: Domeinspecifiek referentiekader

Ten behoeve van de onderwijsvisitatie/accreditatie van de bachelor- en masteropleidingen Pedagogische Wetenschappen in Nederland.

1. Inleiding: relatie tot de onderwijsvisitatie 2011/2012

Voorafgaand aan de visitatie van de pedagogiekopleidingen in Nederland heeft de Kamer Pedagogiek en Onderwijskunde, de criteria vastgelegd waaraan naar haar oordeel de academische bachelor- en masteropleiding moeten voldoen. Zij heeft daarbij aansluiting gezocht bij de uitgangspunten van de vorige visitatiecommissie, die in 2005 de opleidingen heeft beoordeeld. Daarnaast heeft de Kamer bij het opstellen van de criteria zich rekenschap gegeven van de criteria die, voor zover vergelijkbaar, in andere landen gelden.

Bij de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen gaat het om een disciplinegeoriënteerde bachelor waarbij in de meeste gevallen sprake zal zijn van doorstroom naar een masteropleiding in dezelfde (deel)discipline (zie de nota 'Naar een open hoger onderwijs' van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2000). Voor de zelfstandige beroepsuitoefening als pedagoog heeft de driejarige bacheloropleiding in de pedagogiek naar onze ervaringen tot nu toe geen civiel effect gehad, omdat het competentieniveau na drie jaar hiervoor te beperkt is (zie Onderwijsvisitatie Pedagogische Wetenschappen, VSNU, 2005, p. 25). De nadruk in de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen ligt op disciplinaire academische vorming en kennisverwerving. De bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen biedt daarmee een uitstekende basis om door te kunnen stromen naar een masteropleiding Pedagogische Wetenschappen of naar een andere (gerelateerde) masteropleiding. Tevens leidt een bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen op voor functies op de arbeidsmarkt, waarvoor een algemene academische basisvorming voldoende is, welke indien nodig op de werkvloer aangevuld wordt met bij- en nascholing. In nauwe aansluiting op de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen is de masteropleiding Pedagogische Wetenschappen echter een noodzakelijke voorwaarde voor de zelfstandige beroepsuitoefening als pedagoog. De bachelor- en masteropleidingen Pedagogische Wetenschappen richten zich op het zelfde domein. Het verschil tussen bachelor en master is een niveaueverschil. De master afgestudeerde kan zelfstandig complexe en ongestructureerde problemen onderzoeken en hanteren. De bachelor afgestudeerde zal veelal onder supervisie / begeleiding werken en aan de hand van protocollen en voorgeschreven werkwijzen.

De invoering van de bachelor-masterstructuur heeft geleid tot een aantal nieuwe voorwaarden en uitgangspunten. Het gaat immers om twee afzonderlijke, eigenstandige opleidingen met ieder een eigen set doelstellingen en eindtermen. Daarbij wordt enerzijds verwacht dat de bachelor een behoorlijke keuzevrijheid kent (bijvoorbeeld in de vorm van een minor) en dat na de bachelor opnieuw kan worden nagedacht over de keuze van een master, eventueel in een andere richting of aan een andere universiteit.

Anderzijds blijkt uit de argumentatie van het ministerie ten aanzien van de (on)doelmatigheid van een tweejarige masteropleiding Pedagogische Wetenschappen, dat bachelor en master juist in hun samenhang moeten worden gezien. De gewenste specialisatie en de voorbereiding op postacademisch onderwijs vindt immers plaats in bachelor én master tezamen. Daarmee verschaft het ministerie de pedagogiekopleidingen een paradoxale opdracht, die heeft geresulteerd in een behoorlijke diversiteit tussen de Nederlandse pedagogiekopleidingen, waarbij vooral de omvang van de specialisatiefase en de omvang van de vrije keuzeruimte

tussen opleidingen verschilt in de bachelorfase. Dit zal er toe leiden dat wanneer een specifiek bachelorprogramma met andere bachelorprogramma's wordt vergeleken er verschillen worden gevonden, in het bijzonder met betrekking tot de invulling van de keuzeruimte. Dit geldt ook, maar in veel mindere mate, bij een onderlinge vergelijking van masterprogramma's. Wanneer echter de bachelor- en masteropleiding als één geheel worden bekeken, zijn de Nederlandse opleidingen onderling goed vergelijkbaar. Ook is duidelijk dat er inhoudelijk weliswaar verschillen bestaan, maar dat over het te bereiken eindniveau grote eensgezindheid heerst. Verschillen in profilering zullen zowel tussen opleidingen als binnen opleidingen (bijvoorbeeld tussen verschillende mastervarianten) altijd aanwezig zijn. Van belang is daarom vooral ook de academische vorming en de wetenschappelijke oriëntatie zoals die in de eindtermen van de verschillende bachelor- en masteropleidingen naar voren komen.

Aanvullend dient aangetekend te worden dat in andere Europese landen, voor wat betreft de klinische opleiding, uitgegaan wordt van een driejarige bachelor- en een tweejarige masteropleiding. Ook in het vorige visitierapport (zie Onderwijsvisitatie Pedagogische Wetenschappen, VSNU, 2005, p. 27) is aangegeven dat een vijfjarige academische studie goede mogelijkheden zou bieden tot zowel algemeen academische als op het beroep gerichte academische (professionele) vorming. In Nederland is getracht in navolging hiervan en in samenwerking met de psychologen accreditatie te verkrijgen voor het voorzorgen van een tweejarige masteropleiding voor de klinische opleiding in de pedagogiek (orthopedagogiek). Deze aanvragen zijn niet doelmatig bevonden door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Het ministerie beroept zich onder andere op het argument dat de opleidingen in het verleden vierjarig waren en van voldoende niveau en meent daarnaast dat er geen bezwaar is tegen het opnemen van specialistische onderdelen in de bachelorfase.

De Kamer Pedagogische Wetenschappen heeft zich op het standpunt gesteld dat bij het formuleren van de criteria de bachelor- en masteropleiding een organisch op elkaar aansluitend geheel vormen. Daarbij respecteert en accepteert zij verschillen die er in de afgelopen periode tussen de verschillende opleidingen Pedagogische Wetenschappen zijn ontstaan ten aanzien van de omvang van de specialisatiefase en de omvang van de vrije keuzeruimte. Wel is de Kamer Pedagogische Wetenschappen van mening dat de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen - mede gezien de internationale eisen - overwegend uit pedagogiekvakken, methodologische en statistische, en steunvakken moet bestaan.

2. Doelstelling en aard van de academische pedagogiekopleiding

Het uitgangspunt bij het opstellen van de criteria is dat de Pedagogische Wetenschappen een zelfstandige opleiding is met eigen doelstellingen. Die doelstellingen zijn enerzijds ontleend aan het disciplinaire karakter van de Pedagogische Wetenschappen als wetenschap en anderzijds aan het veld van toepassingen waarop de opleiding voorbereidt. Mede bepalend voor de identiteit van de pedagogiekopleiding is de (inter)nationale herkenbaarheid en erkenning ervan.

Vanuit deze achtergrond richt de pedagogiek zich op de wetenschappelijke bestudering van opvoeding, onderwijs en hulpverlening. Observatie en analyse van gedrag dient te geschieden met enerzijds kennis over de biologische fundering van het gedrag en anderzijds over de sociale en fysieke context waarbinnen dit gedrag plaatsvindt. Dit geldt ongeacht de subdiscipline van de pedagogiek.

De aard van de Pedagogische Wetenschappen brengt mee dat in deze discipline uiteenlopende modellen worden gehanteerd voor de beschrijving en verklaring van opvoeding, onderwijs en hulpverlening. Een belangrijke taak van de Pedagogische Wetenschappen is dan ook verbanden te leggen tussen de verschillende verklaringsmodellen.

Er worden diverse onderzoeksoorzetten en methoden toegepast in de verschillende gebieden van de pedagogiek zoals de experimentele en de quasi-experimentele onderzoeksoorzet, alsmede klinische observatie, laboratoriumonderzoek, fysiologische metingen en survey-onderzoek. Kennis van verschillende veel gebruikte methoden wordt van groot belang geacht voor de academisch geschoolde pedagoog.

De pedagogiekopleiding bereidt de studenten voor op de pedagogische onderzoeks- en beroepspraktijk. Een specifiek kenmerk hiervan is dat pedagogen, net zoals psychologen en medici, beslissingen nemen die het (geestelijk) welzijn van individuele personen in belangrijke mate kunnen bepalen. Kennis over de ethiek van onderzoek en bij professioneel handelen is daarom onontbeerlijk.

3. De inhoud van de opleiding

Voorgaande uitgangspunten leiden ertoe dat de pedagogiekopleiding, naar het oordeel van de Kamer Pedagogiek en Onderwijskunde, inhoudelijk tenminste de volgende componenten dient te omvatten, waarbij dient te worden opgemerkt dat de genoemde componenten niet per se als afzonderlijke cursus of qua naamgeving in het curriculum moeten zijn terug te vinden. De componenten kunnen ook als onderdeel van (meerdere) andere cursussen in het curriculum worden aangeboden.

In de Bachelorfase:

- a. kennis van de belangrijkste deelgebieden van de pedagogiek, zoals, algemene en historische pedagogiek, orthopedagogiek, gezinspedagogiek, onderwijskunde en leerproblemen.
- b. kennis van de steungebieden: psychologie, sociologie, (neuro)biologie, wetenschapsfilosofie, ethiek, methodenleer, data-analyse en statistiek;
- c. onderwijs en oefening in de methoden van de pedagogische wetenschap en het empirisch onderzoek (doorlopen van de empirische cyclus);
- d. naast kennis van de belangrijkste fundamentele deelgebieden ook ervaring met voor een pedagoog relevante vaardigheden, zoals gesprekstechnieken, schrijfvaardigheid en presenteren;
- e. afhankelijk van de beroepspraktijk de mogelijkheid om (indien relevant en gewenst) een stevige basis te leggen om in de masterfase te kunnen voldoen aan de eisen voor de basiskwalificatie orthopedagoog NVO en de aantekening diagnostiek en de toegangskwalificatie tot de postacademische opleiding tot gezondheidszorgpsycholoog of NVO Orthopedagooggeneralist;
- e. een bachelorthesis, hetzij een verslag van een literatuuronderzoek, hetzij een verslag van een (kleinschalig) empirisch onderzoek.

In de Masterfase:

- a. inhoudelijke, specialistische kennis, afhankelijk van de mastervariant;
- b. gesuperviseerde praktijk- en onderzoeksstage;
- c. (indien relevant en gewenst, mede afhankelijk van de mastervariant) verdere oefening in vaardigheden voor de beroepspraktijk, zodanig dat daarmee voldaan wordt aan de eisen voor de basiskwalificatie orthopedagoog NVO en de aantekening diagnostiek en de toegangskwalificatie tot de postacademische opleiding tot gezondheidszorgpsycholoog of NVO Orthopedagooggeneralist;
- d. een masterthesis: opzet, uitvoering en rapportage van een empirisch en/of analytisch onderzoek waarbij sprake is van een hoge mate van zelfstandigheid.

4. Bestuurlijke en organisatorische randvoorwaarden

De Kamer Pedagogiek en Onderwijskunde neemt als uitgangspunt dat het eigen karakter van de pedagogiekopleiding een zodanig bestuurlijke en organisatorische inbedding vereist dat de beslissingsbevoegdheid over het programma bij pedagogen berust, met inbegrip van de toets- en examencommissie. Ten slotte acht de Kamer regelmatig landelijk overleg over kwalificaties voor beroepsuitoefening en beroepsethiek tussen de pedagogiekopleidingen en met de beroepsvereniging van groot belang.

Bijlage 3. Internationale vergelijking

Voor een beschrijving van de positie van de opleidingen pedagogiek in Nederland in internationaal perspectief, heeft de Kamer Pedagogiek het NUFFIC gevraagd de Nederlandse opleidingen te vergelijken met enkele buitenlandse opleidingen. Het onderzoek is uitgevoerd door mevr. J. Stannard van de afdeling Afdeling Onderwijsvergelijking. Aanvullende gegevens zijn verstrekt over de opleidingen in Duitsland door mevr. dr. Vera Munde en over België door prof dr. Hans Grietens beide van de Rijksuniversiteit Groningen.

Het onderzoeksverslag gaat in op de opleidingen pedagogiek en onderwijskunde in Spanje, Duitsland, Engeland en de Verenigde Staten. De conclusie die uit dit onderzoek getrokken kan worden, is dat de opleidingen internationaal niet eenvoudig te vergelijken zijn. Uit de landenbeschrijvingen blijkt dat de bachelor vaak ingericht is als de opleiding tot leerkracht basisonderwijs. Na een doorgaans driejarige opleiding kunnen de afgestudeerde bachelors het onderwijs ingaan of opteren voor een tweejarige master opleiding gericht op pedagogiek, onderwijskunde of orthopedagogiek. De component onderzoeksvaardigheden en academische vorming komt dan pas aan de orde in de master en is zeer beperkt.

Vastgesteld kan worden dat er weinig overlap is tussen de opleidingen in Spanje, Engeland en de Verenigde Staten en de Nederlandse opleiding pedagogiek en onderwijskunde. De doelgroep, de gerichtheid op de praktijk, de academische vorming en de opzet van de opleidingen zijn wezenlijk anders en de Nederlandse opleidingen leveren een ander type alumni af.

Van de vier beschreven landen worden in Duitsland een aantal vergelijkbare programma's aangetroffen, met name waar het gaat om de Orthopedagogiek. Het doel van de opleiding is daar echter vaak het trainen van leerkrachten voor het speciaal onderwijs, maar er zijn ook een aantal minder op het onderwijs gerichte opleidingen. De focus ligt daar vooral op het pedagogisch handelen en veel minder op diagnostiek. Dit wordt dan ook expliciet geoefend in verschillende stages. De Nederlandse opleidingen hebben minder stage mogelijkheden. Daarnaast worden in Nederland veel vakken met betrekking tot statistiek, methoden en technieken aangeboden die in Duitsland maar een zeer klein percentage van de opleiding uitmaken. In de tabel wordt als voorbeeld een vergelijking gemaakt tussen de Carl von Ossietzky Universität Oldenburg en de Rijksuniversiteit Groningen met betrekking tot de studie Orthopedagogiek.

Meer overlap in programma en uitgangspunten bestaat er met de zusteropleidingen in België. De opleiding pedagogische wetenschappen aan de Katholieke Universiteit Leuven duurt in totaal vijf jaar (drie bachelor- en twee masterjaren). De richting orthopedagogiek is één van de vier richtingen die in de master kunnen worden gekozen (de andere zijn algemene pedagogiek, sociale pedagogiek en onderwijskunde). De studenten moeten aan het einde van het tweede bachelor jaar uit één van deze vier richtingen een indicatieve (niet-bindende) keuze maken en volgen dan een korte inleidende stage (tussen tweede en derde bachelor). Het is niet gebruikelijk dat studenten na de bachelor uitstromen.

Het eerste masterjaar bestaat voornamelijk uit typische orthopedagogiekvakken en bijhorende practica (bijvoorbeeld diagnostiek, interventies in de orthopedagogiek, verdiepende colleges over handicap, leerstoornissen, gedrags- en opvoedingsproblemen). In het tweede masterjaar volgen ze gedurende twintig weken een klinische stage. De praktijk supervisor van de stage moet een orthopedagoog zijn. De stage is vijf dagen per week en er zijn terugkom-momenten voor het bespreken van casuïstiek (tweewekelijks) en stage-ervaringen (drie keer). De masterproef wordt gekozen bij het begin van het eerste masterjaar en dient te worden afgerond aan het einde van het tweede masterjaar. De masterproef wordt behalve door de promotor(en) ook door twee onafhankelijke correctoren beoordeeld. De masterproef dient niet te worden verdedigd. De masterproef staat los van de these. Hoewel studenten wordt aanbevolen een masterproef te maken op het domein van de orthopedagogiek, is dit geenszins verplicht. Zo kunnen orthopedagogiekstudenten bijvoorbeeld ook hun masterproef over een onderwijskundig thema maken.

Samenvattend: De opleidingen (ortho)pedagogiek en onderwijskunde in Nederland nemen internationaal gezien een tamelijk aparte positie in. Het programma van de zuster opleidingen in België (3 BA + 2 MA) komt nog het meest overeen. Een drie- of vierjarige bachelor is in veel landen gebruikelijk, maar deze wordt ingezet als opleiding voor leerkrachten basisonderwijs of speciaal onderwijs en functioneert dan ook als eindopleiding. Studenten die zich willen specialiseren kunnen een tweejarige master volgen die inhoudelijk overlapt met delen van de Nederlandse BA/MA opleiding. In die landen is de aandacht voor statistiek en M&T vakken veel minder.

Bijlage 3: Beoogde eindkwalificaties

Eindtermen van de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen van de VU

De algemene doelstelling is geoperationaliseerd in (onderstaande) algemene eindtermen en minorspecifieke eindtermen.

De formulering van de eindtermen zijn zoveel mogelijk gebaseerd op de Dublin descriptorren zoals die zijn geformuleerd voor bacheloropleidingen.

Algemene eindtermen van de Bacheloropleiding Pedagogische wetenschappen

1. Kennis van en inzicht in thema's en problemen die een centrale rol spelen binnen pedagogische praktijken en kennis van en inzicht in de invloed van culturele en biopsychosociale aspecten in het opvoeden tot deelname aan de samenleving (bijvoorbeeld nature-nurture, gehechtheid, ontplooiing, leren, evidence en practice based onderwijs en pedagogische hulpverlening, moraliteit en burgerschap en culturele en levensbeschouwelijke diversiteit).
2. Kennis van (de empirische onderbouwing van) toonaangevende theorieën en benaderingswijzen van de subdisciplines binnen de pedagogiek, alsmede van de praktijkvelden waarop deze subdisciplines betrekking hebben.
3. Kennis van centrale theorieën van voor de pedagogiek relevante disciplines, met name de psychologie, neurowetenschappen en de filosofie.
4. Kennis van en inzicht in de grondbegrippen en de normatief-ethische onderbouwing van dominante pedagogische theorieën en praktijken, waaronder de ethische normen zoals deze zijn vastgelegd in de beroepsethiek voor pedagogen, alsmede enige vaardigheid in het bedrijven van normatief-ethisch onderzoek.
5. Kennis van en inzicht in centrale aspecten van het denken over en de praktijk van opvoeding en onderwijs in het verleden.
6. Kennis en vaardigheden op het gebied van methoden, statistiek en psychometrie, en wel zodanig dat de student in staat is de formele en empirische geldigheid van gangbare algemene of individuele pedagogische hypothesen en verklaringen te onderzoeken, en daarover in overeenstemming met de gangbare conventies te rapporteren met het oog op overdracht en verantwoording.
7. Kennis van en basisvaardigheden in psychologische en pedagogische diagnostiek, communicatie en interventiemethoden.
8. Het vermogen om wetenschappelijke publicaties over opvoeding, onderwijs en ontwikkeling kritisch te beoordelen.
9. Het vermogen om inzichten aangaande opvoeding of onderwijs wetenschappelijk te onderbouwen, systematisch en helder te formuleren, en zo nodig eigen inzichten bij te stellen in het licht van de resultaten van wetenschappelijk onderzoek, alsook de bereidheid om wetenschappelijke kennis ten nutte te maken bij het verhelderen en oplossen van problemen in opvoeding of onderwijs.
10. Kennis en vaardigheden ter voorbereiding op een deelgebied van de pedagogische wetenschappen of op een ander gebied, ter verdere voorbereiding op de arbeidsmarkt op bachelorniveau of om de wetenschappelijke vorming op het niveau van de masteropleiding voort te zetten.

	Dublin Descriptoren	Eindtermen									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Kennis en inzicht Heeft aantoonbare kennis en inzicht van een vakgebied, waarbij wordt voortgebouwd op het niveau dat bereikt is in het voortgezet onderwijs en dit wordt overtroffen; functioneert doorgaans op een niveau waarop met ondersteuning van gespecialiseerde handboeken, enige aspecten voorkomen waarvoor kennis van de laatste ontwikkelingen in het vakgebied vereist is.	X	X	X			X				X
2	Toepassen kennis en inzicht Is in staat om zijn/haar kennis en inzicht op dusdanige wijze toe te passen, dat dit een professionele benadering van zijn/haar werk of beroep laat zien, en beschikt verder over competenties voor het opstellen en verdiepen van argumentaties en voor het oplossen van problemen op het vakgebied.	X			X		X	X	X	X	X
3	Oordeelsvorming Is in staat om relevante gegevens te verzamelen en te interpreteren (meestal op het vakgebied) met het doel een oordeel te vormen dat mede gebaseerd is op het afwegen van relevante sociaal-maatschappelijke, wetenschappelijke of ethische aspecten.	X		X	X			X		X	X
4	Communicatie Is in staat om informatie, ideeën en oplossingen over te brengen op publiek bestaande uit specialisten of niet-specialisten.						X	X	X	X	X
5	Leervaardigheden Bezit de leervaardigheden die noodzakelijk zijn om een vervolgstudie die een hoog niveau van autonomie veronderstelt aan te gaan.					X				X	X

Eindtermen	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
B1 inleiding pedagogiek	X	X		X	X			X	X	
B1 gezinspedagogiek	X	X								
B1 orthopedagogiek: gezin&zorg	X	X								
B1 onderwijspedagogiek	X	X								
B1 ortho: school	X	X								
B1 centrale pedagogische thema's	X	X		X				X		
B1 methodologie 1						X			X	
B1 persoonlijkheidsleer en -onderzoek			X			X				
B1 statistiek 1						X				
B1 meten en diagnostiek 1						X	X		X	
B2 pph* (keuze)	X	X						X	X	X

B2 leraar en leerling*(keuze)	X	X						X	X	X
B2 morele opvoeding	X			X						
B2 geschiedenis van O+O	X				X				X	
B2 communication							X		X	X
B2 neuropsychologie voor pedagogen		X	X			X				
B2 statistiek 2						X				
B2 ontwikkelingspsychologie		X	X							
B2 meten en diagnostiek 2						X	X			
B2 filosofie en pedagogiek			X	X						
B2 methodologie 2						X			X	
B3 profileringsruimte										X
B3 pedagogische ethiek	X			X				X		X
B3 methodologie 3									X	X
B3 statistiek 3						X				X
B3 B-these								X	X	X

Doel en eindtermen verdiepende Minoren Pedagogische wetenschappen

A. *Breïn en leren*

Doel:

De minor *Breïn en leren* richt zich op het veld van educatie, in het bijzonder de ontplooiing van kinderen en jongeren in de schoolse leeftijd (4 jaar tot vroege volwassenheid). Doel is dat studenten kennis en inzicht verkrijgen in de complexe samenhang van biologische ontwikkeling, cognitief en sociaal functioneren in relatie tot functioneren op school en thuis. Inzicht wordt gegeven in die aspecten van de neuropsychologische ontwikkeling die implicaties hebben voor onderwijs en opvoeding. Daarnaast wil de minor studenten in staat stellen om deze kennis en inzichten te gebruiken in het beoordelen en ontwikkelen van wetenschappelijke kennis over onderwijs (normaal presteren, excellentie én leerproblemen) en de daarbij passende interventies.

<i>Naam vak</i>	
Mind Brain and Education	6 EC
M&D3: Neuropsychologische Diagnostiek	6 EC
Ontwikkelingspsychopathologie	6 EC
Speciaal onderwijs	6 EC
Onderwijskunde: Longitudinaal Perspectief	6 EC

Eindtermen:

Na het volgen van de minor *Breïn en leren* beschikken de studenten over:

1. kennis van en inzicht in de normale neuropsychologische ontwikkeling en in zowel hersenfuncties als psychologisch functioneren over de loop van de levensperiode van 4 tot ruim 20 jaar;
2. kennis van en inzicht in de meest voorkomende problemen en behandelingen in het speciaal (basis)onderwijs en de regelgeving en organisatie van het werkveld;

3. kennis van neurale en cognitieve (problemen in de) ontwikkeling bij kinderen en het verkrijgen van inzicht in de praktijk aan de hand van klinische beelden en lessen;
4. kennis van en praktische vaardigheden in de psychodiagnostiek met de nadruk op neuropsychologische diagnostiek;
5. kennis van en inzicht in de hedendaagse inzichten rond leren en onderwijzen, in het bijzonder met het oog op de ontwikkeling van leerwegen van leerlingen in een longitudinaal perspectief;
6. kennis van en inzicht in a) de complexe samenhang van variabelen en determinanten die bepalend zijn voor neurocognitieve en psychologische ontwikkeling van kinderen, adolescenten en docenten en b) de toepassing van de cognitieve en neurowetenschappen en de ontwikkelings(neuro)psychologie voor onderzoek en implementatie in de praktijk van leren en onderwijzen;
7. het vermogen en de bereidheid om eigen inzichten aangaande onderwijs wetenschappelijk te onderbouwen, systematisch en helder te formuleren, en zo nodig bij te stellen in het licht van de resultaten van wetenschappelijk onderzoek.

B. Jeugdzorg en participatie

Doel:

Het doel van de minor *Jeugdzorg en participatie* is dat studenten kennis en inzicht verkrijgen in de relatie tussen samenleving en de persoonlijke ontwikkeling, zeker waar de aansluiting niet vanzelfsprekend is of verloopt door ontwikkelings- of opvoedingsproblemen. Studenten worden in staat gesteld om deze kennis en inzichten te gebruiken in het beoordelen en ontwikkelen van wetenschappelijke kennis over opvoedings(problemen) en de hulpverlening daarbij. Daarnaast is er aandacht voor de persoonlijke professionele ontwikkeling van de studenten tijdens de practica en werkgroepen waarin met name diagnostische en gespreksvaardigheden geoefend worden en observatie- en rapportageopdrachten worden gemaakt.

Naam vak	
Jeugdzorg	6 EC
Gehandicaptenzorg	6 EC
Ontwikkelingspsychopathologie	6 EC
Risicotaxatie	6 EC
M&D3: Psychodiagnostiek van Kinderen en Adolescenten	6 EC

Eindtermen:

Na het volgen van de minor *Jeugdzorg en participatie* beschikken de studenten over:

1. kennis van en inzicht in de ontwikkelingen in diagnostiek, behandeling en begeleiding van kinderen en volwassenen in de werkvelden jeugdzorg en gehandicaptenzorg;
2. kennis van en inzicht in de wet- en regelgeving en organisatorische aspecten in de verschillende werkvelden;
3. kennis van en inzicht in de ontwikkelingspsychopathologie en de bijbehorende psychodiagnostiek;
4. kennis van, inzicht in en basisvaardigheden in de taxatie van risico's en beschermende factoren voor de ontwikkeling van kinderen in gezinnen en in het dagelijks leven;
5. basisvaardigheden in de zin van observatie, gespreksvoering en instrumentgebruik in het uitvoeren en beoordelen van diagnostiek;
6. de mogelijkheid en bereidheid een gefundeerd oordeel te formuleren n.a.v klinische casus en voorgestelde diagnostische procedures en hulpverleningsmethoden.

C. *Reflecties op goed onderwijs*

Doel:

Het doel van de minor *Reflecties op goed onderwijs* is dat studenten kennis en inzicht verkrijgen in de relatie tussen samenleving, cultuur en levensbeschouwing enerzijds en onderwijs anderzijds, alsmede de relatie tussen onderwijs en (verschillen in) de ontwikkeling van kinderen. Daarnaast worden studenten in staat gesteld om de kennis en inzichten te gebruiken in het vormen van kritisch-normatieve oordelen over de inrichting van het onderwijs, in het bijzonder over doelen, methoden, inhouden en vooronderstellingen.

<i>Naam vak</i>	
Ideals in Education	6 EC
Levensbeschouwing in onderwijs	6 EC
Curriculum studies	6 EC
Onderwijskunde: Longitudinaal Perspectief	6 EC
<i>kies één van de volgende onderdelen:</i>	
Mind Brain and Education	6 EC
Speciaal onderwijs	

Eindtermen:

Na het volgen van de minor *Reflecties op goed onderwijs* beschikken de studenten over:

1. kennis van theorieën en strategieën betreffende de ontwikkeling, implementatie en evaluatie van curricula voor het basis- en voortgezet onderwijs;
2. kennis van en inzicht in de hedendaagse inzichten rond leren en onderwijzen, in het bijzonder met het oog op de ontwikkeling van leerwegen van leerlingen in een longitudinaal perspectief;
3. kennis van en inzicht in de rol, de functie en het belang van idealen in onderwijs en opvoeding, alsmede de vaardigheid om over die aspecten een kritisch betoog te schrijven;
4. kennis van levensbeschouwelijke pluriformiteit van de Nederlandse samenleving en inzicht in de wijze waarop levensbeschouwing in het onderwijs en op scholen vorm gegeven kan worden, alsmede de vaardigheid om een eigen standpunt te verdedigen inzake deze thematiek; kennis van en inzicht in a) speciaal onderwijs of b) voorwaarden voor of problemen in ontwikkeling van kinderen of c) kennis van en inzicht in filosofische theorieën die benut kunnen worden in onderzoek naar goed onderwijs.

Eindtermen masteropleiding Pedagogische wetenschappen

Bijlage IV bij OER masteropleiding Psychologie 2011-2012

De algemene doelstelling is geoperationaliseerd in (onderstaande) algemene eindtermen en trajectspecifieke eindtermen. De formulering van de eindtermen is zoveel mogelijk gebaseerd op de Dublin descriptoren zoals die zijn geformuleerd voor masteropleidingen.

Algemene eindtermen van de opleiding Masteropleiding Pedagogische wetenschappen

1. Kennis van en inzicht in de vigerende theorieën en het empirisch onderzoek waarop deze gebaseerd zijn in de pedagogiek en daarmee samenhangende wetenschappen zoals ontwikkelingspsychologie.
2. Kennis van en inzicht in de wetenschapstheoretische en methodologische grondslagen der sociale en pedagogische wetenschappen.
3. Kennis van en inzicht in de sociaal wetenschappelijke methodologie, methoden en technieken.
4. Bekwaamheid in het opzetten en uitvoeren van sociaal-wetenschappelijk onderzoek.
5. Beschikken over een academische attitude met betrekking tot het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek, die zich uit in het op een zorgvuldige wijze verrichten van onderzoek en het waarheidsgetrouw, correct en verantwoord rapporteren.
6. Beschikken over de attitude zich actief te informeren over vakinhoudelijke en maatschappelijke ontwikkelingen.
7. De trajectspecifieke eindtermen vormen subdiscipline-specifieke operationalisaties van de bovenstaande eindtermen.

Specifieke eindtermen mastertraject Onderwijspedagogiek

1. De bekwaamheid in het analyseren van de vormgeving en inhoud van onderwijs met het oog op de kwaliteit ervan.
2. De bekwaamheid in het opzetten, uitvoeren, rapporteren en analyseren van empirisch onderwijs(pedagogisch) onderzoek.
3. De bekwaamheid in het construeren en analyseren van voorstellen ter verbetering van onderwijssituaties met het oog op hun onderwijskundige en pedagogische kwaliteit.
4. De bekwaamheid in het deelnemen aan publieke discussies over onderwijs.
5. Bekwaamheid in het vervullen van maatschappelijke functies waarvoor een wetenschappelijke opleiding op het gebied van de pedagogische wetenschappen vereist of wenselijk is.

6. Bekwaamheid in het zowel schriftelijk als mondeling kunnen rapporteren inzake diverse onderwijsprocessen op en beleid van scholen.
7. Kennis van onderwijswetenschappelijke theorievorming, de vaardigheid om theorieën te onderzoeken op hun empirische, wijsgerige en ethische vooronderstellingen, en de bekwaamheid om gebruik te maken van uitkomsten van empirisch wetenschappelijk onderzoek.
8. Kennis van (de verschillen tussen) onderwijsconcepties en hun implicaties voor het onderwijs, de vaardigheid om deze als analyse-instrument te gebruiken, en de bekwaamheid om de eigen opvattingen te toetsen aan deze concepties.
9. Kennis van en inzicht in de werking van het onderwijs als systeem in relatie tot samenleving en cultuur.
10. Kennis van en inzicht in de relatie tussen onderwijs en (verschillen in) de individuele ontwikkeling van leerlingen.
11. Kennis van en inzicht in de relatie tussen onderwijs en sociaal milieu met het oog op de ontwikkeling van leerlingen.
12. Kennis van en inzicht in grondbegrippen en uitgangspunten van benaderingen van morele opvoeding en ontwikkeling en levensbeschouwelijke opvoeding en ontwikkeling, inclusief de mogelijke stagnaties daarbinnen.
13. Kennis van en inzicht in actuele ontwikkelingen in onderwijs en onderwijspolitiek, en de vaardigheid om in deze ontwikkelingen actief te participeren.

Specifieke eindtermen mastertraject Opvoedingsfilosofie

1. Kennis van en inzicht in grondbegrippen en uitgangspunten van benaderingen van morele opvoeding en ontwikkeling en levensbeschouwelijke opvoeding en ontwikkeling, inclusief de mogelijke stagnaties daarbinnen.
2. Kennis van en inzicht in de relatie tussen onderwijs en (verschillen in) de individuele ontwikkeling van leerlingen.
3. Kennis van en inzicht in de relatie tussen onderwijs en sociaal milieu met het oog op de ontwikkeling van leerlingen.
4. Kennis van pedagogische theorievorming, de vaardigheid om theorieën te onderzoeken op hun empirische, wijsgerige en ethische vooronderstellingen, en de bekwaamheid om gebruik te maken van uitkomsten van empirisch wetenschappelijk onderzoek.
5. Kennis van en inzicht in (theorieën over) argumenteren met betrekking tot ethische en levensbeschouwelijke kwesties in pedagogische praktijken (opvoeding, onderwijs en hulpverlening).

6. Bekwaamheid in het toepassen van conceptuele en normatief-ethische methoden ten behoeve van reflectie op morele en levensbeschouwelijke opvoeding en ontwikkeling, op een zodanig niveau dat men in beginsel in staat is zelfstandig onderzoek te bedrijven in een beleidsinstituut of overheidsorgaan, dan wel (als assistent in opleiding) met succes promotieonderzoek in de Opvoedingsfilosofie te verrichten.
7. De bekwaamheid in het deelnemen aan publieke discussies over opvoeding en onderwijs.
8. Bekwaamheid in het vervullen van maatschappelijke functies waarvoor een wetenschappelijke opleiding op het gebied van de pedagogische wetenschappen vereist of wenselijk is.
9. Bekwaamheid in het zowel schriftelijk als mondeling kunnen rapporteren inzake (ethische kwesties in) pedagogische praktijken.

Specifieke eindtermen mastertraject Orthopedagogiek: Exceptional Learning¹

1. Kennis van en inzicht in de theoretische en empirische grondslagen van de orthopedagogiek met betrekking tot 'exceptional learning'.
2. Kennis van en inzicht in de theoretische en empirische grondslagen van met dit mastertraject binnen de orthopedagogiek samenhangende wetenschappen, zoals ontwikkelingspsychologie en psychopathologie, neuropsychologie en persoonlijkheidsleer.
3. Beschikken over een academische attitude met betrekking tot het uitoefenen van dit mastertraject binnen de orthopedagogiek in de praktijk. Dit impliceert een kritische reflectie met betrekking tot de wetenschap en de beroepspraktijk; de bekwaamheid in de ontwikkeling en de verbinding van theoretische en praktische inzichten in pedagogische hulpverlening in samenhang met hun maatschappelijke context.
4. Kennis van en inzicht in de werkvelden van de pedagogische hulpverlening.
5. Bekwaamheid in een zelfstandige toepassing van de orthopedagogiek met betrekking tot 'exceptional learning' in de praktijk.
6. Bekwaamheid in het vervullen van maatschappelijke functies waarvoor een wetenschappelijke opleiding op het gebied van de pedagogische wetenschappen vereist of wenselijk is.
7. Kennis van en inzicht in theorieën en de empirische stand van zaken van de diagnostiek van de stagnerende ontwikkeling in school.
8. Kennis van en inzicht in de fasen van het diagnostisch proces en instrumentarium.

---

¹ Dit is een deeltijdtraject.

9. Bekwaamheid in het uitvoeren van diagnostisch onderzoek inzake stagnerende ontwikkeling in school.
10. Kennis van en inzicht in theorieën en de empirische stand van zaken van pedagogische hulpverlening in school.
11. Kennis van en inzicht in de praktijk van de pedagogische hulpverlening in school.
12. Bekwaamheid in het uitvoeren van hulpverlening in school. Dit impliceert het analyseren en beïnvloeden van problematische opvoedingssituaties, school, samenleving en hulpverleningsinstellingen.
13. Kennis van en inzicht in de theorieën over deskundigheidsbevordering bij pedagogische hulpverleners en leerkrachten.
14. Bekwaamheid in het uitvoeren van deskundigheidsbevordering.
15. Bekwaamheid in het beoordelen van de kwaliteit van hulpverlening in school op basis van wetenschappelijke inzichten en in het opstellen van een plan ter verbetering van de kwaliteit van een of meer aspecten van de hulpverlening.
16. Bekwaamheid in het zowel schriftelijk als mondeling kunnen rapporteren inzake hulpverlening in school.
17. De bekwaamheid in het opzetten, uitvoeren, rapporteren en analyseren van empirisch onderzoek op het gebied van de orthopedagogiek met betrekking tot 'exceptional learning'.

Specifieke eindtermen mastertraject Orthopedagogiek: Jeugdbescherming²

1. Kennis van en inzicht in de theoretische en empirische grondslagen van de orthopedagogiek met betrekking tot bescherming van jeugdigen die worden bedreigd in hun ontwikkeling.
2. Kennis van en inzicht in de theoretische en empirische grondslagen van met dit mastertraject binnen de orthopedagogiek samenhangende wetenschappen, zoals ontwikkelingspsychologie en psychopathologie, rechten en sociaal werk.
3. Beschikken over een academische attitude met betrekking tot het werken binnen de jeugdbescherming. Dit impliceert een kritische reflectie met betrekking tot de wetenschap en de jeugdbescherming; de bekwaamheid in de ontwikkeling en verbinding van theoretische en praktische inzichten in de jeugdbescherming in samenhang met de ruimere maatschappelijke context.
4. Kennis van en inzicht in het werkvelden van jeugdzorg en jeugdbescherming.
5. Bekwaamheid in een zelfstandige toepassing van de orthopedagogiek met betrekking tot de studie van jeugdbescherming in de praktijk.

---

² Dit is een deeltijdtraject.

6. Bekwaamheid in het vervullen van maatschappelijke functies waarvoor een wetenschappelijke opleiding op het gebied van de pedagogische wetenschappen vereist of wenselijk is.
7. Kennis van en inzicht in theorieën en de empirische stand van zaken op het terrein van bedreigde ontwikkeling en riskante opvoedingssituaties.
8. Kennis van en inzicht in de fasen van het diagnostisch proces en instrumentarium.
9. Bekwaamheid in het uitvoeren van diagnostisch onderzoek inzake bedreigde ontwikkeling en riskante opvoedingssituaties.
10. Kennis van en inzicht in theorieën en de empirische stand van zaken van jeugdzorg en jeugdhulpverlening.
11. Kennis van en inzicht in de praktijk van de jeugdzorg en jeugdhulpverlening.
12. Bekwaamheid in het uitvoeren van jeugdbescherming. Dit impliceert het analyseren en beïnvloeden van problematische opvoedingssituaties in gezinnen en hulpverleningsinstellingen.
13. Kennis van en inzicht in de theorieën over deskundigheidsbevordering bij pedagogische hulpverleners en andere professionals in de jeugdbescherming.
14. Bekwaamheid in het uitvoeren van deskundigheidsbevordering.
15. Bekwaamheid in het beoordelen van de kwaliteit van hulpverlening en advisering op basis van wetenschappelijke inzichten en wettelijke en organisatorische randvoorwaarden en in het opstellen van een plan ter verbetering van de kwaliteit van een of meer aspecten van de hulpverlening.
16. Bekwaamheid in het zowel schriftelijk als mondeling kunnen rapporteren en adviseren inzake hulpverlening en maatregelen van jeugdbescherming.
17. De bekwaamheid in het opzetten, uitvoeren, rapporteren en analyseren van empirisch onderzoek op het gebied van Orthopedagogiek met betrekking tot Jeugdbescherming.

Specifieke eindtermen mastertraject Orthopedagogiek: Klinisch

1. Kennis van en inzicht in de theoretische en empirische grondslagen van de orthopedagogiek.
2. Kennis van en inzicht in de theoretische en empirische grondslagen van met de orthopedagogiek samenhangende wetenschappen, zoals ontwikkelingspsychologie en psychopathologie, neuropsychologie en persoonlijkheidsleer.
3. Beschikken over een academische attitude met betrekking tot het uitoefenen van de orthopedagogiek in de praktijk. Dit impliceert een kritische reflectie met betrekking tot de wetenschap en de beroepspraktijk; de bekwaamheid in de ontwikkeling en

verbinding van theoretische en praktische inzichten in pedagogische hulpverlening in samenhang met hun maatschappelijke context.

4. Kennis van en inzicht in de werkvelden van de pedagogische hulpverlening.
5. Bekwaamheid in een zelfstandige toepassing van de orthopedagogiek in de praktijk.
6. Bekwaamheid in het vervullen van maatschappelijke functies waarvoor een wetenschappelijke opleiding op het gebied van de pedagogische wetenschappen vereist of wenselijk is.
7. Kennis van en inzicht in theorieën en de empirische stand van zaken van de diagnostiek van de stagnerende opvoeding en ontwikkeling.
8. Kennis van en inzicht in de fasen van het diagnostisch proces en instrumentarium.
9. Bekwaamheid in het uitvoeren van diagnostisch onderzoek inzake stagnerende opvoeding of ontwikkeling.
10. Kennis van en inzicht in theorieën en de empirische stand van zaken van pedagogische hulpverlening.
11. Kennis van en inzicht in de praktijk van de pedagogische hulpverlening.
12. Bekwaamheid in het uitvoeren van hulpverlening. Dit impliceert het analyseren en beïnvloeden van problematische opvoedingssituaties in gezin, school, samenleving en hulpverleningsinstellingen.
13. Kennis van en inzicht in de theorieën over deskundigheidsbevordering bij pedagogische hulpverleners en leerkrachten.
14. Bekwaamheid in het uitvoeren van deskundigheidsbevordering.
15. Bekwaamheid in het beoordelen van de kwaliteit van hulpverlening op basis van wetenschappelijke inzichten en in het opstellen van een plan ter verbetering van de kwaliteit van een of meer aspecten van de hulpverlening.
16. Bekwaamheid in het zowel schriftelijk als mondeling kunnen rapporteren inzake hulpverlening.
17. Bekwaamheid in het opzetten, uitvoeren, rapporteren en analyseren van empirisch onderzoek op het gebied van de orthopedagogiek.

Specifieke eindtermen mastertraject Orthopedagogiek: Research

1. Kennis van en inzicht in de theoretische en empirische grondslagen van de orthopedagogiek.
2. Kennis van en inzicht in de theoretische en empirische grondslagen van met de orthopedagogiek samenhangende wetenschappen, zoals ontwikkelingspsychologie en psychopathologie, neuropsychologie en persoonlijkheidsleer.

3. Beschikken over een academische attitude met betrekking tot het uitoefenen van de orthopedagogiek in de praktijk. Dit impliceert een kritische reflectie met betrekking tot de wetenschap en het belang daarvan voor de beroepspraktijk.
4. Kennis van en inzicht in de werkvelden van de pedagogische hulpverlening.
5. Bekwaamheid in het vervullen van maatschappelijke functies waarvoor een wetenschappelijke opleiding op het gebied van de pedagogische wetenschappen vereist of wenselijk is.
6. Kennis van en inzicht in theorieën en de empirische stand van zaken van de diagnostiek van de stagnerende opvoeding en ontwikkeling.
7. Kennis van en inzicht in de fasen van het diagnostisch proces en instrumentarium.
8. Kennis van en inzicht in theorieën en de empirische stand van zaken van pedagogische hulpverlening.
9. Kennis van en inzicht in de praktijk van de pedagogische hulpverlening.
10. Kennis van en inzicht in de theorieën over deskundigheidsbevordering bij pedagogische hulpverleners en leerkrachten.
11. Bekwaamheid in het uitvoeren van deskundigheidsbevordering.
12. Bekwaamheid in het beoordelen van de kwaliteit van hulpverlening op basis van wetenschappelijke inzichten en in het voorstellen van een onderzoeksplan ter verbetering van de kwaliteit van een of meer aspecten van de hulpverlening.
13. Bekwaamheid in het zowel schriftelijk als mondeling kunnen rapporteren inzake onderzoek.
14. Bekwaamheid in het opzetten, uitvoeren, rapporteren en analyseren van empirisch onderzoek op het gebied van de orthopedagogiek.
15. Bekwaamheid in het ontwikkelen van onderzoeksvorstellen.

Bijlage 4: Overzicht van de programma's

Bacheloropleiding Pedagogische wetenschappen 2011-2012

Alle vakken hebben een omvang van 6 EC, tenzij anders aangegeven. = verplicht, = keuze

Jaar 1		Periode 1	Periode 2	Per. 3	Periode 4	Periode 5	Per. 6
Cluster		Periode 1	Periode 2	Per. 3	Periode 4	Periode 5	Per. 6
Pedagogiek als wetenschap		Inleiding in de pedagogiek			Persoonlijkheidsleer en -onderzoek	Centrale pedagogische thema's	
Gezins, relaties en cultuur			Gezinspedagogiek				
Hulpverlening relaties en maatsch.			Orthopedagogiek: gezin en zorg				
School, brein en leren					Onderwijspedagogiek	Orthopedagogiek: school	
Methoden		Methodologie 1	Statistiek 1			Meten en diagnostiek 1	
Jaar 2		Periode 1	Periode 2	Per. 3	Periode 4	Periode 5	Per. 6
Cluster		Periode 1	Periode 2	Per. 3	Periode 4	Periode 5	Per. 6
Pedagogiek als wetenschap			Ontwikkelingspsychologie			Geschiedenis v. O&O	
Gezins, relaties en cultuur			Morele opvoeding			Filosofie en pedagogiek	
Hulpverlening relaties en maatsch.					Communication		
School, brein en leren		Keuzevak Neuropsych. voor ped. Keuzevak					
Methoden			Meten en diagnostiek 2		Statistiek 2	Methodologie 2	
Jaar 3		Periode 1	Periode 2	Per. 3	Periode 4	Periode 5	Per. 6
Cluster		Periode 1	Periode 2	Per. 3	Periode 4	Periode 5	Per. 6
Pedagogiek als wetenschap					Pedagogische ethiek		
Gezins, relaties en cultuur		Minor (30 EC) (keuze uit o.a. 3 opleidings-specifieke minoren)				B-thesen (12 EC) (keuze uit 3 varianten)	
Hulpverlening relaties en maatsch.							
School, brein en leren					Methodologie 3		
Methoden						Statistiek 3 (keuze uit 3 vakken)	

Masteropleiding Pedagogische wetenschappen 2011-2012

Alle vakken hebben een omvang van 6 EC, tenzij anders aangegeven.

Mastertraject Onderwijspedagogiek					
Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6
Morele levensbeschouwelijke opvoeding	Stage onderwijspedagogiek (18 EC)		Onderwijs en sociaal-culturele verschillen tussen leerlingen	M-these onderwijspedagogiek (18 EC)	
Ontwikkelen, onderwijzen en leren van leerlingen			Onderzoek naar onderwijs en opvoeding: vernieuwing en legitimering		
Mastertraject Opvoedingsfilosofie					
Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6
Morele levensbeschouwelijke opvoeding	Onderzoekstage opvoedingsfilosofie (12 EC)		Onderwijs en sociaal-culturele verschillen tussen leerlingen	M-these opvoedingsfilosofie (18 EC)	
Ontwikkelen, onderwijzen en leren van leerlingen			Onderzoek naar onderwijs en opvoeding: vernieuwing en legitimering		
Keuzevak					
Mastertraject Orthopedagogieks Exceptional learning (2-jarig deelbijtraject)					
Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6
Probleematische cognitieve processen: ontwikkeling en interventie	Cognitie en onderwijsleerproblemen		Onderwijs en sociaal-culturele verschillen tussen leerlingen*	Zorg en zorgstructuren in het onderwijs*	
Integratie orthopedagogische theorie en kl. praktijk**			Integratie orthopedagogische theorie en kl. praktijk**		
Ontwikkeling, onderwijzen en leren van leerlingen*		Behandeling en interventie bij leerproblemen en dyslexie*			
Practicum single-subject Design I			Behandeling en interventie bij leerproblemen en dyslexie*		
Practicum single-subject design II					
M-these orthopedagogiek (18 EC)					
* Keuze van 1 uit 5 vakken ** Deze vakken worden twee keer per jaar aangeboden.					
Agressie op school					

Mastertraject Orthopedagogiek Jeugdbescherming (2-jang deeltijtraject)

Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6	JAAK
Wettelijke en organisatorische kaders van jeugdborg	Adaptieve en maladaptieve ontv. op indiv. en gezinsniveau**		Adaptieve en maladaptieve ontv. op indiv. en gezinsniveau**			
Integratie orthopedagogische theorie en kl. praktijk**			Integratie orthopedagogische theorie en kl. praktijk**			
Klinisch praktijkonderwijs: stage jeugdbescherming, eerste deel (12 EC)						
Klinisch praktijkonderwijs: stage jeugdbescherming, tweede deel (6 EC)						
M-these orthopedagogiek (18 EC)						
Aspecten van kinderbeschermingsmaatregelen						

** Deze vakken worden twee keer per jaar aangeboden.

Mastertraject Orthopedagogiek Klinisch

Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6	JAAK
Probleematische processen, ontwikkeling en interventie	Adaptieve en maladaptieve ontv. op indiv. en gezinsniveau**		Adaptieve en maladaptieve ontv. op indiv. en gezinsniveau**		Masterclass (keuze uit 5 vakken)***	
Integratie orthopedagogische theorie en klinische praktijk**			Integratie orthopedagogische theorie en kl. praktijk**			
Masterclass (keuze uit 5 vakken)***						

Stage: klinische praktijkonderwijs (18 EC)

M-these orthopedagogiek (18 EC)

** Deze vakken worden twee keer per jaar aangeboden. *** Afwisselende van de keuze vindt dit vak plaats in het eerste of tweede semester.

Mastertraject Orthopedagogiek: Research

Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6	JAAK
Probleematische processen, ontwikkeling en interventie	Adaptieve en maladaptieve ontv. op indiv. en gezinsniveau**		Adaptieve en maladaptieve ontv. op indiv. en gezinsniveau**		Masterclass (keuze van 2 uit 5 vakken)**	
Masterclass (keuze van 2 uit 5 vakken)**						
Onderzoeksstage (18 EC)						
M-these orthopedagogiek (18 EC)						

** Deze vakken worden twee keer per jaar aangeboden. *** Afwisselende van de keuze vindt dit vak plaats in het eerste of tweede semester.

Bijlage 5: Kwantitatieve gegevens over de opleidingen

Instroom-, doorstroom- en uitstroomgegevens³

Tabel 1: Cohortomvang en samenstelling bacheloropleiding (B1.1)

Jaar	Cohortomvang met vooropleidingscategorie					Totaal
	VWO	HBO prop	HBO*	Buitenland	Overig	
02/ 03	43	2	6	2	0	53
03/ 04	54	3	35	2	2	96
04/ 05	69	2	5	0	4	80
05/ 06	60	4	3	1	2	70
06/ 07	51	6	4	0	0	61
07/ 08	48	7	0	0	4	59
08/ 09	70	5	7	2	2	86
09/ 10	68	8	12	0	3	91

*Exclusief premaster studenten

Tabel 2: Instroom bacheloropleiding (voorkomen 1⁴ en totaal) uitgesplitst naar geslacht

Cohort	Voorkomen 1			Totaal		
	Totaal (absoluut)	Mannen (%)	Vrouwen (%)	Totaal (absoluut)	Mannen (%)	Vrouwen (%)
02/ 03	53	9	91	67	9	91
03/ 04	96	1	99	126	7	93
04/ 05	80	10	90	87	10	90
05/ 06	70	6	94	83	10	90
06/ 07	61	10	90	69	10	90
07/ 08	59	3	97	66	3	97
08/ 09	86	6	94	93	6	94
09/ 10	91	8	92	146	6	94

* Onder 'Voorkomen 1' worden de studenten verstaan die bij één opleiding staan ingeschreven. Onder 'Totaal' zijn tevens de studenten meegenomen die bij meer dan één opleiding (mogelijk ook bij een opleiding aan een andere instelling) staan ingeschreven.

Tabel 3: Uitval bachelorstudenten (VWO Instroom)

Cohort	Uitval bachelorstudenten bij de opleiding						
	Omvang cohort (abs.)	Na 1 jaar (%)	Na 2 jaar (% cum.)	Na 3 jaar (% cum.)	Selectiviteit van 1 ^e jaar ⁵	Uitval in jaar 2 + 3 (%)	Selectiviteit van 1 ^e jaar landelijk
02/ 03	43	23	26	35	67	12	81
03/ 04	54	22	28	28	80	6	70
04/ 05	69	23	29	36	64	13	77
05/ 06	60	20	30	32	63	12	71

³ De cijfers waarop de tabellen zijn gebaseerd zijn afkomstig van 1 cijfer Hoger Onderwijs (1cHO)

⁴ Onder 'Voorkomen 1' worden de studenten verstaan die bij één opleiding staan ingeschreven. Onder 'Totaal' zijn tevens de studenten meegenomen die bij meer dan één opleiding (mogelijk ook bij een opleiding aan een andere instelling) staan ingeschreven.

⁵ De selectiviteit van het eerste jaar is het aantal studenten dat uitvalt in het eerste jaar als percentage van de totale uitval na 3 jaar.

06/07	51	31	35	35	89	4	83
07/08						4	80
08/09	48	21	25	25*	83*		*
09/10	70	21	26*				
	68	29*					

*voorlopige cijfers op peildatum 1 oktober 2010.

Tabel 4: Bachelorrendement van herinschrijvers opleiding (en hoop⁶ binnen instelling) (VWO Instroom)

Cohort	Bachelorrendement van herinschrijvers ⁷								HOOP
	Omvang herins.	% van totale cohort	Na 3 jaar	Na 4 jaar	Na 4 jaar (NL)	Na 5 jaar	Na 6 jaar	>6 jaar	/inst >6 jaar
02/03	33	77	39	58	73	70	73	85	88
03/04	42	78	45	81	73	90	93	93	93
04/05	53	77	30	66	74	70	74		
05/06	48	80	35	73	75	81			
06/07	35	69	49	83	80				
07/08	38	79	55						
08/09	55	79							
09/10	48	71							

Tabel 5: Bachelorgeslaagden: studieduur, directe doorstroom en succes in de master (eigen tabel van de VU)

Afstudeer cohort	Doorstroom naar MA				Binnen 3 jaar MA behaald		
	Geslaagd (absoluut)	Gem. opl.duur (mnd)	VU (% van geslaagden)	Rest NL (% van geslaagden)	VU (% van geslaagden)	VU (% van doorstroom)	Rest NL (% van geslaagden)
04/05	22	33	95	0	95	100	0
05/06	39	36	97	3	92	95	8
06/07	45	45	93	2	93	100	4
07/08	57	45	93	2	77*	80*	2*
08/09	46	47	98	0	52**	53**	0**
09/10	49	44	88*	4*	10**	11**	0**

* Op basis van gegevens per 1 oktober 2010 **Let op: nog geen volledige 3 jaar na examenjaar

⁶ In een HOOP-gebied worden studierichtingen samengenomen zoals vastgelegd in het Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs (CROHO). De opleidingen Psychologie vallen onder het HOOP-gebied Gedrag en Maatschappij.

⁷ Het bachelorrendement van herinschrijvers na 1 jaar is het cumulatief percentage studenten van een cohort, ingestroomd in een bacheloropleiding - en na het eerste jaar opnieuw ingeschreven voor dezelfde (of equivalente) opleiding binnen de instelling- dat respectievelijk 3, 4, 5, 6 of meer jaar na eerste inschrijving het bachelorexamen binnen dezelfde (of equivalente) opleiding aan deze instelling heeft behaald.

Tabel 6: Instroom masteropleiding (inclusief premaster)

Cohort	Totaal			Voltijd			Deeltijd		
	Totaal	Man	Vrouw	Totaal	Man	Vrouw	Totaal	Man	Vrouw
04/ 05	72	6	66	59	2	57	13	4	9
05/ 06	137	3	134	124	2	122	13	1	12
06/ 07	157	8	149	145	8	137	12	0	12
07/ 08	163	8	155	151	8	143	12	0	12
08/ 09	107	5	102	96	3	93	11	2	9
09/ 10	127	11	116	91	7	84	36	4	32

Tabel 7: Cohortomvang en onderwijsherkomst, masterinstroom, voltijd

Jaar	Onderwijsherkomst				
	VU	Andere NL universiteit	HBO*	Buiten HO	Totaal
04/ 05	6	4	48	1	59
05/ 06	41	11	72	0	124
06/ 07	47	12	85	1	145
07/ 08	52	10	89	0	151
08/ 09	45	14	37	0	96
09/ 10	51	6	34	0	91

*Inclusief premaster

Tabel 8: Cohortomvang en onderwijsherkomst masterinstroom, voltijd, excl. premaster (eigen tabel VU)

Jaar	Onderwijsherkomst				
	VU	Andere NL universiteit	HBO	Buiten HO	Totaal
04/ 05	1	1	1	0	3
05/ 06	38	6	4	0	48
06/ 07	41	5	3	0	49
07/ 08	51	6	3	0	60
08/ 09	43	7	1	0	51
09/ 10	50	5	3	0	58

Tabel 9: Cohortomvang en onderwijsherkomst masterinstroom, voltijd, premaster (eigen tabel VU)

Jaar	Onderwijsherkomst				
	VU	Andere NL universiteit	HBO	Buiten HO	Totaal
04/ 05	5	3	47	1	56
05/ 06	3	5	68	0	76
06/ 07	6	7	82	1	96
07/ 08	1	4	86	0	91
08/ 09	2	7	36	0	45
09/ 10	1	1	31	0	33

Tabel 10: Cohortomvang en onderwijsherkomst masterinstroom, deeltijd

Jaar	Onderwijsherkomst				
------	-------------------	--	--	--	--

	VU	Andere NL universiteit	HBO*	Buiten HO	Totaal
04/ 05	1	1	10	1	13
05/ 06	2	3	6	2	13
06/ 07	2	1	9	0	12
07/ 08	2	2	8	0	12
08/ 09	0	4	7	0	11
09/ 10	3	13	17	3	36

*Inclusief premaster

Tabel 11: Studieduur masteropleiding naar onderwijsherkomst, voltijd

Afstud. cohort	VU		Andere NL universiteit		HBO*		Buiten HO	
	Geslaagd (abs.)	Gem. opl.duur (mnd)	Geslaagd (abs.)	Gem. opl.duur (mnd)	Geslaagd (abs.)	Gem. opl.duur (mnd)	Geslaagd (abs.)	Gem. opl.duur (mnd)
05/ 06	24	12	5	14	11	23		
06/ 07	42	13	5	18	28	28	1	33
07/ 08	43	13	2	36	52	27		
08/ 09	37	17	10	18	60	29	1	27
09/ 10	47	16	9	28	32	33		

*Inclusief premaster

Tabel 12: Instellingsverblijfsduur mastergeslaagden naar onderwijs-herkomst, voltijd

Afstud. cohort	VU		Andere NL universiteit		HBO*		Buiten HO	
	Geslaagd (abs.)	Gem. verblijfs- duur (mnd)	Geslaagd (abs.)	Gem. verblijfs- duur (mnd)	Geslaagd (abs.)	Gem. verblijfs- duur (mnd)	Geslaagd (abs.)	Gem. verblijfs- duur (mnd)
05/ 06	24	40	5	14	11	23		
06/ 07	42	52	5	18	28	28	1	33
07/ 08	43	53	2	36	52	27		
08/ 09	37	60	10	18	60	29	1	27
09/ 10	47	62	9	28	32	33		

*Inclusief premaster

Tabel 13: Studieduur masteropleiding naar onderwijs-herkomst, deeltijd

Afstud cohort	VU		Andere NL universiteit		HBO*		Buiten HO	
	Geslaagd (abs.)	Gem. opl.duur (mnd)	Geslaagd (abs.)	Gem. opl.duur (mnd)	Geslaagd (abs.)	Gem. opl.duur (mnd)	Geslaagd (abs.)	Gem. opl.duur (mnd)
06/ 07	3	20			3	32		
07/ 08	4	25			4	34		
08/ 09	2	19	2	40	6	46	1	48
09/ 10			4	30	7	48	1	52

*Inclusief premaster

Tabel 14: Instellingsverblijfsduur mastergeslaagden naar onderwijs-herkomst, deeltijd

Afstud. cohort	VU		Andere NL universiteit		HBO*		Buiten HO	
	Geslaagd (abs.)	Gem. verblijfsduur (mnd)	Geslaagd (abs.)	Gem. verblijfsduur (mnd)	Geslaagd (abs.)	Gem. verblijfsduur (mnd)	Geslaagd (abs.)	Gem. verblijfsduur (mnd)
06/ 07	3	52			3	32		
07/ 08	4	83			4	34		
08/ 09	2	70	2	40	6	46	1	48
09/ 10			4	30	7	48	1	52

*Inclusief premaster

Tabel 15: Docent-student ratio

	Bacheloropleiding	Masteropleiding
Aantal ingeschreven studenten 2010-2011	313	272
Aantal premasterstudenten 2010-2011*	1/3 * 102	-102
Gecorrigeerd aantal ingeschreven studenten 2010-2011	347	170
FTE's onderwijs peildatum 31-12-2010	8,13	7,90
Docent-student ratio	1 : 43	1 : 22

*Premasterstudenten participeren in 1/3 van het bachelorprogramma.

Tabel 16: Gemiddeld aantal contacturen bacheloropleiding

	Hoor-colleges	Werk-colleges	Tenta-men	Zelf-studie	Totaal contact-uren	Contact-uren per week	Land-elijk gemi-d-delde
B1	255	220	39	1166	514	12,9	10,9
B2	220	121	30	1309	371	9,3	8,4 ⁹
B3 totaal	127	103	20	1415	265	6,6	
B3 minoren (30 EC)	64	73	14	689	151		
B3 B-these(12 EC)*				321	15		
B3 overig (18 EC)	63	30	6	405	99		

*Er wordt 15 uur begeleidingstijd voor de bachelorthese gerekend.

⁸ Het landelijk gemiddelde betreft alle WO-opleidingen in de sector Gedrag & maatschappij in Nederland.

⁹ Dit is een gemiddeld aantal bij benadering voor jaar 2 en 3 gezamenlijk, gebaseerd op figuur 3.1b van het rapport 'Onderwijstijd in het hoger onderwijs: Meting 2010-2011' van de Inspectie van het Onderwijs.

Tabel 17: Gemiddeld aantal contacturen masteropleiding

	Hoor- colleges	Werk- colleges	Tenta- men	Zelf- studie + stage	Totaal con- tact- uren	Aantal onder- wijs- weken	Con- tact- uren p/wk
Onderwijspedagogiek					142	40	3,6
Vakken (24 EC)	69	24	9	570	102	16	6,4
Stage (18 EC)*				484	20		
M-these (18 EC)*				484	20		
Opvoedingsfilosofie					179	40	4,5
Vakken (30 EC)	103	24	12	701	139	20	7,0
Stage (12 EC)*				316	20		
M-these (18 EC)*				484	20		
Ortho: Ex. Learning					175	40	4,4
Vakken (42 EC)	59	84	12	1021	155	28	5,5
M-these (18 EC)*				484	20		
Ortho: Jeugdbesch					161	40	4,0
Vakken (24 EC)	42	70	9	551	121	16	7,6
Stage (18 EC)*				484	20		
M-these (18 EC)*				484	20		
Ortho: Klinisch					139	40	3,3
Vakken (24 EC)	39	51	9	573	99	16	6,2
Stage (18 EC)*				484	20		
M-these (18 EC)*				484	20		
Ortho: Research					117	40	2,9
Vakken (24 EC)	45	21	11	595	77	16	4,8
Stage (18 EC)*				484	20		
M-these (18 EC)*				484	20		

*Er wordt 20 uur begeleidingstijd voor zowel de stage als masterthese gerekend.

Bijlage 6: Bezoekprogramma

Programma onderwijsvisitatie Pedagogische wetenschappen, 16 mei 2012

Ontvangst (8.00 – 8.30 uur)

Management (8.30 – 9.30 uur)

Naam	Functie
1. dr. W. (Mieke) Donk	Portefeuillehouder onderwijs
2. dr. J.B. (Jan) Hoeksma	Hoofd afd. Methoden
3. Prof. dr. J (Jelle) Jolles	Hoofd afd. Onderwijsneurowetenschap
4. Prof. dr. D.J. (Doret) de Ruyter	Hoofd afd. Onderwijswetenschappen en theoretische pedagogiek
5. Prof. dr. C (Carlo) Schuengel	Hoofd afd. Ontwikkelingspedagogiek

Studenten (9.30 – 10.30 uur)

Naam	Jaar / specialisatie
1. Anne Stehouwer	B3, minor Jeugdzorg en participatie
2. Kiek van den Heuvel	B3, minor Jeugdzorg en participatie
3. Anne Eikelboom	B3, PA ² (Universitaire Pabo)
4. Julie Meskers	B3, minor Jeugdzorg en participatie + Honours Programme
5. Simon Ferwerda	M Ortho: Klinisch via premasterclass
6. Lineke Visser	M Ortho: Klinisch via premasterclass
7. Annika Hagg	M Ortho: Klinisch
8. Hanke van den Ende	M Opvoedingsfilosofie na B in Utrecht
9. Mariëlle Smeerdijk	M Onderwijspedagogiek

Docenten (10.30 – 11.15 uur)

Naam	Afdeling
1. drs. A.M. (Anja) Ruhland	Methoden
2. drs. J.M.C. (Joyce) Aalberts	Ontwikkelingspedagogiek
3. dr. C. (Catrin) Finkenauer	Ontwikkelingspedagogiek
4. dr. H. (Hetty) Verzaal	Ontwikkelingspedagogiek
5. dr. A.M. (Agnes) Willemen	Ontwikkelingspedagogiek
6. H.C. (Helen) Reed, MSc	Onderwijsneurowetenschap
7. Prof. dr. B (Bert) van Oers	Onderwijswetenschappen en theoretische pedagogiek
8. Prof. dr. S. (Siebren) Miedema	Onderwijswetenschappen en theoretische pedagogiek

Pauze (11.15 – 11.30 uur)

OLC (11.30 – 12.00 uur)

Naam	Functie
1. Prof. dr. D.J. (Doret) de Ruyter	Voorzitter OLC
2. dr. M. (Mirjam) Oosterman	Docentlid OLC
3. Marije de Waard	Studentlid OLC
4. Soumaya Rokneddine	Studentlid OLC

Lunch (12.00 -12.45 uur)**EC + studiegadviseurs (12.45 – 13.30 uur)**

Naam	Functie
1. drs. M. (Marieke) Schilder	Studiegadviser B1
2. drs. W.A. (Wim) Kluytmans	Studiegadviser B2, B3, premasterclass
3. Prof. dr. L. (Lydia) Krabbendam	Voorzitter EC
4. dr. J.C. (Clasien) de Schipper	EC lid
5. dr. M. (Marjoke) Rietveld	EC lid
6. C.M. (Karin) Dofferhoff, MSc	Ambtelijk secretaris EC

Alumni (13.30 – 14.00 uur)

Naam	Mastertraject + functie
1. A.N. (Anna) van der Meulen, MSc	Ortho: Research + Opvoedingsfilosofie (2011), Onderwijs- en onderzoeksmedewerker Onderwijsneurowetenschap VU
2. N. (Nagehan) Çiçek, MSc	Ortho: Klinisch (2009) + buitenlandstage, Inspecteur kinderopvang GGD Amsterdam + gedragswetenschapper Amsta
3. N. (Nergiz) Soner, MSc	Ortho: Klinisch (2009) + buitenlandstage, Inspecteur kinderopvang GGD Amsterdam
4. drs. M. (Mieke) Konings	Onderwijspedagogiek (2011), Docent UvA + opleider ASKO
5. K. (Douwe) Kamer, MSc	Ortho: Jeugdbescherming (2012), Inhoudelijk manager / gedragswetenschapper William Schrikker Jeugdbescherming

Vorbereiding eindgesprek door commissie (14.00 – 14.30 uur)**Eindgesprek (14.30 – 15.30 uur)**

Naam	Functie
1. Prof. dr. J. (Jan) Passchier	Decaan
2. dr. W. (Mieke) Donk	Portefeuillehouder onderwijs
3. dr. J.B. (Jan) Hoeksma	Hoofd afd. Methoden
4. Prof. dr. J (Jelle) Jolles	Hoofd afd. Onderwijsneurowetenschap
5. Prof. dr. D.J. (Doret) de Ruyter	Hoofd afd. Onderwijswetenschappen en theoretische pedagogiek
6. Prof. dr. C (Carlo) Schuengel	Hoofd afd. Ontwikkelingspedagogiek
7. drs. J.M.C. (Joyce) Aalberts	Onderwijscoördinator Ontwikkelingspedagogiek
8. drs. I.J. (Ingrid) van den Oord	Sr. beleidsmedewerker onderwijs

Opstellen bevindingen door commissie (15.30 – 17.30 uur)**Mondelinge rapportage: openbaar (17.30 – 17.45 uur)****Borrel (17.45 – 18.15 uur)**

Bijlage 7: Bestudeerde afstudeerscripties en documenten

Voor het bezoek heeft de commissie de afstudeerscripties bestudeerd van de studenten met de volgende studentnummers:

Bacheloropleiding

1739174	1611682	1837311	1702793	1702831
1702890	1852515	1827480	1832921	1816217
1816241	1816292	1852566	1816225	1816004

Masteropleiding

1468545	1611429	1720198	1798944	1729594
1482580	1747223	1468480	1793888	1702955
1739107	1611585	1622676	1560379	1532375

Tijdens het bezoek heeft de commissie onder meer de volgende documenten bestudeerd:

- Verslagen van de opleidingscommissie
- Vakevaluaties
- Inkomende en uitgaande post opleidingscommissie
- Stukken van de studievereniging
- Documenten docent- en studenttevredenheid
- Selectie van toetsen bacheloropleiding
- Selectie van toets masteropleiding
- Documenten examencommissie
- Stageverslagen

Bijlage 8: Onafhankelijkheidsverklaringen

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM:

Walter Hellinder

PRIVÉ ADRES:

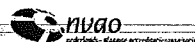
Pastoor Fredericxstr. 42A
3560 Lunnen (België)

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Deskundige Pedagogische Wetenschappen

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS:

DATUM:

28/02/2012

HANDTEKENING:

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM:

Martine Brunt-van Leeuwen

PRIVÉ ADRES:

Emmastraat 114
3181 GC Rozenburg

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Pedagogische Wetenschappen

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

Qanu

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS:

DATUM:

Utrecht

29-2-2012

HANDTEKENING:

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

ONDERGETEKENDE

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

NAAM: Erik DE CORTE

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PRIVÉ ADRES: PANORAMAAN 5
B-3360 BIERBEEK
BELGIE

PLAATS:

DATUM: 28/02/2019

Bierbeek,

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

PEDAGOGISCHE WETENSCHAPPEN

HANDTEKENING:

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

QANU namens de Universiteiten.

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN;

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

ONDERGETEKENDE

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

NAAM: Zaad C.P.M

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PRIVÉ ADRES: Wethouder Artsstraat 5
6648 AX Wixsen

PLAATS:

DATUM: 29 feb 2012.

Utrecht

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Pedagogische Wetenschappen in Nederland.

HANDTEKENING:

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

Qanu

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN;

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: Dolf van Veen (A.E.D.)

PRIVÉ ADRES: Kortrijk 76
1066 TC Amsterdam

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Pedagogische Wetenschappen

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

VU (Wacht?)

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉ-PERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN;

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: Jacques van Rijen

PRIVÉ ADRES: Kleine Houtweg 8 2012 CH Haarlem

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

Schilmeade OW 2012
Leiden - Delft - Eindhoven - WU - Utrecht

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉ-PERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEÏNVLOEDEN.

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: Mtrecht DATUM: 29 februari 2012

HANDTEKENING:

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: Rotterdam DATUM: 23-3-2012

HANDTEKENING:

